

VAASAN AMMATTIKORKEAKOULU
UNIVERSITY OF APPLIED SCIENCES

Marjo Gromov & Taina Harsunen

TAIKAMETSÄSSÄ TAPAHTUU

Lasten tunteiden käsittely elämyksellisen sadunkerronnan
ja foorumiteatterin avulla

Sosiaali- ja terveystieteiden laitos

2015

TIIVISTELMÄ

Tekijä	Marjo Gromov & Taina Harsunen
Opinnäytetyön nimi	Taikametsässä tapahtuu. Lasten tunteiden käsittely elämyksellisen sadunkerronnan ja foorumiteatterin avulla.
Vuosi	2015
Kieli	suomi
Sivumäärä	74 + 5 liitettä
Ohjaaja	Merja Kaminen

Opinnäytetyön tarkoituksena oli selvittää, miten lasten kykyä käsitellä tunteita voidaan tukea foorumiteatterin ja elämyksellisen sadunkerronnan keinoin. Lisäksi haluttiin saada selville, millä keinoin lapset saadaan innostumaan toiminnasta ja osallistumaan siihen, sekä miten he kommentoivat esitystä ja osoittavat kiinnostusta siihen.

Opinnäytetyön teoriaosuudessa käsitellään varhaiskasvatusta, satujen ja draaman käyttöä varhaiskasvatuksessa, sekä lapsen tunnekasvatusta ja lukemisen merkitystä tunne-elämän kehittymiselle. Tutkimus toteutettiin toimintatutkimuksena Metsäkallion päiväkodissa neljä- ja viisivuotiaille lapsille syyskuussa 2015. Tutkimusmenetelmä oli kvalitatiivinen eli laadullinen. Tutkimuksen aikana järjestetyissä tuokioissa käsiteltiin tunteita pelko ja viha.

Tutkimustuloksista voidaan päätellä, että foorumiteatteri ja elämyksellinen sadunkerronta sopivat erinomaisesti lasten tunne-elämän tukemiseen, tunteiden tunnistamiseen ja niihin eläytymiseen. Lapset innostuivat toiminnasta tunnelmaan johdattelevan alustuksen avulla sekä esityspaikkaan luodun metsäympäristön myötä. Lasten innostaminen mukaan toimintaan oli aluksi haastavaa, mutta osallistuminen lisääntyi jatkuvasti toiminnan edetessä. Tästä voidaan päätellä, että lapset tarvitsevat totuttelua toimintamalliin, mutta rohkaistuvat ja aktivoituvat toiminnan toistuessa ja tullessa tutuksi. Lasten kommentteista tuli ilmeni, että he löysivät omasta arjestaan samanlaisia tunteita, joita tarinassa esitettiin. Lasten kanssa pohdittiin esimerkiksi sitä, miten voi toimia, kun pelottaa tai on vihainen.

VAASAN AMMATTIKORKEAKOULU
UNIVERSITY OF APPLIED SCIENCES
Sosiaalialan koulutusohjelma

ABSTRACT

Author	Marjo Gromov and Taina Harsunen
Title	There Is Something Happening in the Magical Forest. How Forum Theatre and Experiential Storytelling Can Help Children to Deal with Their Emotions.
Year	2015
Language	Finnish
Pages	74 + 5 Appendices
Name of Supervisor	Merja Kaminen

The purpose of this bachelor's thesis was to find out how to support children's ability to deal with emotions by using forum theatre and experiential storytelling. A further goal was to find out how the children can be motivated into participating in the action and how they show their interest and comment on the performance. The theoretical part of the thesis deals with the literature on early childhood education, the use of stories, fables and drama, emotional learning and the importance of reading to the development of a child's emotional growth. This practice-based study was conducted in the daycare centre in Metsäkallio within a group of four- to five-year-old children in September 2015. The method was qualitative. Fear and anger were dealt by the means of storytelling during the sessions which were arranged while carrying out the study.

The research data suggests that forum theatre and experiential storytelling support children's emotional life and its development, as well as their ability to recognize the emotions and the ability to be empathic. The children were excited by the motivational introduction to the atmosphere and the forest scene created in the location. At first, motivating the children was challenging, but participation increased during the course of action. The outcome of this thesis is that children need to be accustomed to the method but they are encouraged and active when the method of action is familiar. The children's comments show that they find similar emotions in their everyday life as in the stories. Also what to do when one feels fear or anger was discussed with the children.

Keywords	Children, early childhood education, emotion learning, drama education, fairytales
----------	--

SISÄLLYS

TIIVISTELMÄ

ABSTRACT

1	JOHDANTO	8
2	PÄIVÄHOIDOSTA VARHAISKASVATUKSEEN	10
	2.1 Varhaiskasvatuksen toteuttaminen.....	11
	2.2 Taiteellinen kokeminen.....	12
3	TUNTEET JA MIELENTERVEYS	14
	3.1 Tunnekasvatus.....	14
	3.2 Lapsen mieli.....	16
	3.3 Kiintymyssuhde	16
	3.4 Tunteet	17
4	DRAAMA JA SADUT VARHAISKASVATUKSESSA	19
	4.1 Foorumiteatteri.....	19
	4.2 Draaman merkitys kasvatuksessa.....	19
	4.3 Draamatyöskentely	20
	4.4 Sadut ja tarinat	21
	4.5 Elämyksellinen sadunkerronta	22
	4.6 Lukemisen merkitys.....	22
5	TUTKIMUKSEN TOTEUTTAMINEN	25
	5.1 Opinnäytetyön tausta	25
	5.2 Tutkimusmenetelmä.....	26
	5.3 Tutkimuksen esioletus	28
	5.4 Tutkimuksen suunnittelu.....	28
	5.5 Tuokioiden valmistelu ja toteutus	30
	5.6 Aineiston kerääminen	33
	5.7 Tutkimuksen eettisyys, reliabiliteetti ja validiteetti	35
6	TUTKIMUSTULOKSET	37
	6.1 Pupu voittaa pelkonsa – pelontunteen käsittelyä	37
	6.1.1 Tarinan runko	37
	6.1.2 Ensimmäinen ryhmä.....	38
	6.1.3 Toinen ryhmä	39

	5
6.1.4 Kolmas ryhmä	40
6.1.5 Neljäs ryhmä	42
6.1.6 Tutkijoiden huomioid.....	43
6.2 Siilin huono päivä – vihantunteen käsittely	44
6.2.1 Tarinan runko	44
6.2.2 Ensimmäinen ryhmä.....	46
6.2.3 Toinen ryhmä	48
6.2.4 Kolmas ryhmä	51
6.2.5 Neljäs ryhmä	54
6.2.6 Tutkijoiden huomioid.....	56
6.3 Varhaiskasvattajien vastaukset	58
6.4 Lasten palautteet	60
7 JOHTOPÄÄTÖKSET	62
8 POHDINTA	66
LÄHTEET	69
LIITTEET	

KUVIOLUETTELO**Kuvio 1.** Toimintatutkimuksen spiraali

s. 27

LIITELUETTELO**LIITE 1.** Pöytäteatterihahmot**LIITE 2.** Tiedote päiväkodin henkilökunnalle**LIITE 3.** Tallennuslupa-anomus**LIITE 4.** Kyselylomake varhaiskasvattajille**LIITE 5.** Ilmekortti

1 JOHDANTO

Tämän opinnäytetyön aihe on tällä hetkellä hyvin ajankohtainen. Nykypäivän teknistyneessä yhteiskunnassa on paljon erilaisia aktiviteetteja tarjolla. Televisio, tietokone ja tabletti ovat nykyisin lasten käytettävissä, ja pienikin lapsi osaa etsiä sieltä pelejä sekä ohjelmia katsottavaksi. Samaan aikaan lukeminen ja siihen käytettävä aika perheissä vähenee. Kehitys on huolestuttava, koska tarinat ja lukeminen ovat tutkitusti tehokas keino muun muassa empatiakyvyn kehittymiselle. Mäen (2009, 79) mukaan lasten mielenterveysongelmat ovat lisääntymässä huolestuttavasti. Tämän vuoksi nähdään tärkeäksi tukea lapsen tunne-elämän kehittymistä myös varhaiskasvatuksessa.

Opinnäytetyön tarkoitus on selvittää, voidaanko lasten tunteiden käsittelyä tukea ja voidaanko siihen vaikuttaa elämyksellisen sadunkerronnan ja foorumiteatterin keinoin. Lisäksi haluttiin tietää, millä keinoin lapsi saadaan innostumaan toiminnasta ja osallistumaan siihen. Työn tarkoitus on myös selvittää ja tutkia, miten lapset kommentoivat tunteisiin liittyviä aiheita.

Työssä hyödynnetään Suomen mielenterveysseuran vuonna 2015 julkaisemaa kirjaa *Lapsen mieli*, joka antaa ideoita ja vinkkejä lasten mielenterveyden tukemiseen. Mielenterveysseura määrittelee ”mielenterveyden olevan paljon muuta kuin sairauden puuttumista” (Törrönen, Hannukkala, Ruuskanen & Korhonen 2011, 24). Tämä opinnäytetyö painottuu mielenterveyden osalta sitä vahvistaviin ja suojaaviin näkökulmiin.

Työssä tuodaan esille, mitä elämyksellinen sadunkerronta on. Tutkimuksessa selvitetään interaktiivisen draamatyöskentelyn menetelmä, sekä sen tarjoamat mahdollisuudet varhaiskasvatuksessa tunnetaitojen käsittelyyn lapsen ja varhaiskasvattajan näkökulmasta. Satuihin, tunnekasvatukseen ja draaman käyttöön liittyviä tutkimuksia on paljon. Vastaavaa tutkimusta ei löytynyt, jossa yhdistyisi elämyksellinen sadunkerronta ja draamatyöskentely lasten tunnekasvatuksen tukemiseen tässä tutkimuksessa käytetyllä tavalla.

Opinnäytetyötä suunniteltaessa otettiin yhteyttä Metsäkallion päiväkotiin, jossa toimintakauden 2015–2016 teemana on lapsen mielenterveyden tukeminen. Päiväkodin suunnitelman tavoitteena on lapsen tunnetaitojen ja sosiaalisten taitojen kehittäminen, sekä itsetunnon tukeminen elämyksellisen tarinankerronnan keinoin. Lisäksi tavoitteena toimintakaudelle on lapsen tunnetilojen tunnistaminen, ja niiden hyväksyminen. Opinnäytetyön aihepiiri käsittelee samoja teemoja, joten tutkimus oli tarkoituksenmukaista toteuttaa Metsäkallion päiväkodissa. Tämä päiväkotivalittiin tutkimuskohteeksi myös siksi, koska toinen tutkijoista oli tehnyt suuntaavan harjoittelun siellä. Valintaan vaikutti myös se, että kyseisessä päiväkodissa on aloitettu foorumiteatteri yhtenä menetelmänä tukea lapsen mielenterveystaitoja.

Metsäkallion päiväkotiin rakennettiin sadunomainen ja tunnelmaa luova ympäristö, jossa toteutettiin kahden päivän aikana yhteensä kahdeksan tuokiota. Tuokiot toteutettiin elämyksellisen sadunkerronnan sekä foorumiteatterin keinoja yhdistäen. Käsiteltäviksi tunteiksi valittiin ensimmäiselle päivälle pelko, ja toiselle viha. Tuokioiden pohjaksi luotiin kaksi erilaista tarinaa, joissa päivän aikana käsiteltävä tunne oli keskeisessä roolissa. Tarinat kerrottiin muistinvaraisesti, ja esityksen toteuttamiseen käytettiin metsän eläinlapsia esittäviä pöytäteatterihahmoja. Lapset saivat esittää mielipiteensä sekä vaikuttaa tapahtumien kulkuun foorumiteatterin tapaan.

Tutkimuksen teoriaosuudessa käsitellään varhaiskasvatusta, tunnekasvatusta ja tunteiden merkitystä lasten mielenterveyteen. Tutkimuksessa perehdytään draaman käyttöön varhaiskasvatuksessa, sekä tarinoiden ja satujen merkitykseen tunnetaitojen kehittymiselle. Työssä kuvataan toimintatutkimuksen menetelmää ja kerrotaan tutkimuksen vaiheista.

2 PÄIVÄHOIDOSTA VARHAISKASVATUKSEEN

Suomessa lasten päivähoidolla on erilaisia tehtäviä, jotka on määritelty päivähoitolaisissa (Kalliala 2012, 19). Päivähoitolain mukaan

”tavoitteena on tukea päivähoidossa olevien lasten koteja näiden kasvatustehtävissä ja yhdessä kotien kanssa edistää lapsen persoonallisuuden tasa-arvoinen kehitystä. Lapsen iän ja yksilöllisten tarpeiden mukaisesti päivähoiton tulee yleinen kulttuuriperinne huomioon ottaen edistää lapsen fyysistä, sosiaalista ja tunne-elämän kehitystä sekä tukea lapsen esteettistä, älyllistä, eettistä ja uskonnollista kasvatusta”. (L1983/304).

Käsitteellä varhaiskasvatus tarkoitetaan, että päivähoito nykypäivänä tarjoaa lapselle perushoidon lisäksi arvokasta kasvatusta koskien hänen hyvinvointiaan, kehittymistään ja oppimistaan (Kalliala 2012, 19). Valtakunnallisten linjausten mukaan varhaiskasvatus on kasvatuksellista vuorovaikutusta, jota tapahtuu lapsen eri elämän piireissä. Sen tavoitteena on edistää lapsen kehitystä, oppimista ja kasvua. (Valtakunnalliset varhaiskasvatuksen linjaukset 2002.)

Päivähoitolaki on laadittu vuonna 1973, ja sitä ollaan parhaillaan uudistamassa varhaiskasvatuslaiksi. Uuden varhaiskasvatuslain ensimmäisen vaiheen säännökset astuivat voimaan 1.8.2015. Siinä päivähoito korvataan käsitteellä varhaiskasvatus. Se määritellään laissa, ja sille asetetaan kattavat tavoitteet. Lapsella on ensisijainen oikeus varhaiskasvatukseen, ja se tarkoittaa suunnitelmallista ja tavoitteellista opetuksen, kasvatuksen ja hoidon muodostamaa kokonaisuutta, jossa erityisesti painottuu pedagogiikka. (Opetus- ja kulttuuriministeriö 2015 a.) Varhaiskasvatus kuuluu opetushallinnon alaisuuteen, jonka tehtävänä on vastata varhaiskasvatuksen kehittämisestä, seurannasta sekä laatia valtakunnalliset varhaiskasvatuksen perusteet. Niiden pohjalta laaditaan päivähoidossa olevalle lapselle henkilökohtainen varhaiskasvatussuunnitelma, johon kirjataan tavoitteet ja toimenpiteet lapsen kehitystä, oppimista ja hyvinvointia tukevalla tavalla. Opetushallituksen tulee hyväksyä varhaiskasvatussuunnitelman perusteet 1.8. 2017 mennessä, jolloin ne otetaan valtakunnallisesti käyttöön. (Opetus- ja kulttuuriministeriö 2015 b.) Vaasan varhaiskasvatussuunnitelma on laadittu 2005, ja sitä ollaan tällä hetkellä uudistamassa.

Lastentarhanopettajan pätevyysvaatimuksista on säädetty laissa, joka määrittelee sosiaalihuollon ammatillisen henkilöstön kelpoisuusvaatimuksista. Lastentarhanopettajalla on oltava vähintään kasvatustieteen kandidaatin tutkinto tai sosiaali- ja terveysalan ammattikorkeakoulututkinto, johon sisältyy varhaiskasvatukseen ja sosiaalipedagogiikkaan suuntautuneet opinnot. Samassa laissa säädetään myös lastenhoitajan kelpoisuusvaatimuksista, joka edellyttää, että lastenhoitajalla on oltava tehtävään soveltuva sosiaali- ja terveysalan perustutkinto tai muu vastaava tutkinto. (L29.4.2005/272).

Tässä työssä varhaiskasvattajalla tarkoitetaan ryhmässä olevien lasten pedagogisesta kasvatuksesta vastuussa olevaa henkilöä. Heitä ovat lastentarhanopettaja tai sosionomi, jolla on lastentarhanopettajan pätevyys sekä lähihoitaja, joka on opinnoissaan suuntautunut lapsiin ja nuoriin. Ryhmässä työskentelevät avustajat tai päiväkotiapulaiset eivät ole vastuussa pedagogiikasta.

2.1 Varhaiskasvatuksen toteuttaminen

Varhaiskasvatusta toteutetaan valtakunnallisen varhaiskasvatussuunnitelman pohjalta. Suunnitelma sisältää kattavasti ohjeet päivähoidon järjestämisestä ja sisällöistä. Varhaiskasvatus on toimintaa, jota yhteiskunta järjestää, valvoo ja tukee. (Varhaiskasvatussuunnitelman perusteet 2005, 11.) Tavoitteellinen ja tietoinen opetus ja kasvatusta tarkoittavat kasvattajan ja kasvattajayhteisön tekemiä valintoja. Heidän tulee suunnitella toimintaa sekä rakentaa sellainen oppimisympäristö, jossa näkyy sekä sisällölliset orientaatiot, että lapselle ominainen tapa toimia (Varhaiskasvatus suunnitelman perusteet 2005, 17).

Varhaiskasvatuksen tavoitteena on lapsen hyvinvointi, johon tähtää hoidon, kasvatuksen ja opetuksen kokonaisuus (Varhaiskasvatussuunnitelman perusteet 2005, 9). Varhaiskasvatussuunnitelmaan kirjatun lapsikäsitteen mukaan lapsi on synnynnäisesti utelias ja opinhaluinen. Leikillä ja saduilla on iso merkitys kielenkehitykseen ja maailmankuvan muodostumiseen. Lapset oppivat kulttuurisia ja sosiaalisia kommunikaatiomalleja toimiessaan aikuisten ja ikätovereidensa kanssa. (Varhaiskasvatussuunnitelman perusteet 2005, 11–12.)

Varhaiskasvatussuunnitelmaan on kuvattu lapselle ominaista tapaa toimia. Näitä ovat liikkuminen, taiteellinen kokeminen ja ilmaiseminen sekä tutkiminen. Varhaiskasvatussuunnitelman keskeiset sisällöt pohjautuvat seuraaviin aihealueisiin: matemaattinen, luonnontieteellinen, historiallis-yhteiskunnallinen, esteettinen sekä eettinen ja uskonnolliskatsomuksellinen orientaatio. Näihin liittyviä aiheita, ilmiöitä ja sisältöjä käsitellään konkreettisesti arjessa ja lähiympäristössä. Lasten on annettava tehdä itse havaintoja ja muodostaa niistä omia käsityksiään. (Varhaiskasvatussuunnitelman perusteet 2005, 14–17.) Orientaatioiden tarkoitus on luoda henkilökunnalle kehys siitä, millaisia kokemuksia, ympäristöjä ja elämyksiä heidän pitää tarjota lapselle, jotta lapsen kehitys ja kasvu etenee tasapainoisesti. Toiminnassa ei ole oleellista lapsen osaaminen, vaan se miten kasvattaja toimii. Kasvattajan tehtävänä on huolehtia, että puitteet lapsen yksilölliselle oppimiselle ovat ihanteelliset. (Varhaiskasvatuksen toteuttaminen Vaasassa 2005, 33.)

2.2 Taiteellinen kokeminen

Vaasan varhaiskasvatussuunnitelman sisällöllisissä orientaatioissa on otettu taiteellinen kokeminen huomioon. Luontoon liittyvissä sisällöissä tavoitteena on kiinnittää lapsen huomio siellä ilmeneviin väreihin, muotoihin, tuoksuihin, kauneuteen sekä luonnon ääniin että hiljaisuuteen. Luonnonilmiöt innoittavat lapsia luovaan toimintaan, kuten maalaamaan, laulamaan, runoilemaan ja tarinoimaan. Luonnossa olevista leikkipaikoista löytyy seikkailua ja mystiikkaa, jotka kutsuvat lasta satuun ja draaman maailmaan. (Varhaiskasvatuksen toteuttaminen Vaasassa 2005, 34.)

Taiteellinen kokeminen matemaattisessa orientaatioissa voi sisältää rakennettua ympäristöä, arkkitehtuuria tai patsaita. Myös erilaisten muotojen havainnointi, niiden nimeäminen, jäljentäminen, piirtäminen, leikkaaminen sekä rakentaminen tukevat lapsen taiteellista kokemusta. (Varhaiskasvatuksen toteuttaminen Vaasassa 2005, 33.)

Historiallis-yhteiskunnallisen orientaation taiteellisessa kokemisessa sadut, runot, arvoitukset sekä kertomukset rikastuttavat lapsen kieltä ja maailmaa. Ne antavat

aiheita ja elämyksiä, joita voi käsitellä draaman ja leikin avulla. (Varhaiskasvatuksen toteuttaminen Vaasassa 2005, 35.)

Esteettisessä orientaatiossa on kyse taiteen vastaanottamisesta, sekä sen tuottamisesta. Lapsille tarjotaan mahdollisuus kokea erilaisia kulttuuri- ja taide-elämyksiä. Taiteellista kokemista syntyy myös erilaisten juhlien, valokuvien, kirjallisuuden sekä saduttamisen avulla. Draama luo mahdollisuuden kokonaisvaltaisen luomisen kokemiseen yhtenä taiteellisen ilmaisemisen osa-alueena. Samoin on mahdollista välittää lapselle hänen kulttuuritaustansa mukaista historiaa ja perinnettä taiteen avulla, jolloin lapsi saa eväitä omalle eettiselle kasvulle. (Varhaiskasvatuksen toteuttaminen Vaasassa 2005, 36.)

3 TUNTEET JA MIELENTERVEYS

Maailman terveysjärjestön WHO:n määritelmän (2013) mukaan mielenterveys kuvataan hyvinvoinnin tilana, jossa ”ihminen pystyy näkemään omat kykynsä ja selviytymään elämään kuuluvissa haasteissa, sekä työskentelemään ja ottamaan osaa yhteisönsä toimintaan”. On useita tekijöitä, jotka suojaavat mielenterveyttä. Mielenterveyttä voidaan myös vahvistaa kehittämällä tunne- ja tietoisuustaitoja, elämänhallintaan ja vuorovaikutukseen liittyviä taitoja, sekä parantamalla ongelmanratkaisukykyä. (Suomen Mielenterveysseura 2015.) Tunnereaktioiden säätely ei ole synnynnäinen taito, vaan se täytyy opetella siinä missä käveleminen ja puhuminen (Webster-Stratton 2011, 247).

3.1 Tunnekasvatus

Leikki-iässä tunteet alkavat eriytyä perustunteista. Jotta lapsi oppisi hallitsemaan tunteitaan itsenäisesti, hänelle tulee aluksi opettaa niiden tunnistaminen ja nimeäminen. (Vienola 2015, 168). Tunteiden kehittymisen alussa lapsi kokee vain kaksi ääripäätä; hyvän ja pahan olon. Tunteiden tietoisessa opettelemisessa tunteelle etsitään nimi ja kuvataan sen aiheuttamaa kokemusta. Samalla mietitään siihen johtanutta syytä, ja harjoitellaan tapoja tunteen ilmaisemiseen. Lasta voidaan ohjata arvioimaan toisen ihmisen tunteita, jolloin samalla harjaantuu tietoisuus tunteiden tarttumisesta sekä niiden syy-suhteista. Ryhmätilanteissa meihin vaikuttaa toisen ihmisen tunnetila ja käyttäytyminen, jolloin iloiset tai vihaiset ilmeet kasvoilla voivat laukaista meissä samankaltaisen tunnereaktion ja ilmeen. Myös empatia perustuu tunteen tarttumiseen, koska se on eläytymistä toisen tunnetilaan. (Kerola, Kujanpää & Kallio 2013.)

Hyvät tunnetaidot omaavat lapset kykenevät tunnistamaan ja nimeämään sekä omia että toisten tunteita, ja asettumaan toisen asemaan (Kanninen & Sigfrids 2012, 75). Lasten kulttuurikoordinaattori Riikosen (2013) mielestä hyvillä tunnetaidoilla on erityisen suuri merkitys myös kiusaamisen ehkäisemisessä sekä erilaisissa ääritilanteissa (Rihu 2013). Päivähoidossa varhaiskasvattajat pääsevät tutustumaan lapsen ajatteluun ja maailmaan keskustelemalla yhdessä lasten kanssa ja

havainnoimalla heidän toimintaansa (Varhaiskasvatussuunnitelman perusteet 2005, 12).

Varhaiskasvatussuunnitelmassa ensisijaisena tavoitteena on hyvinvoiva lapsi (Varhaiskasvatus suunnitelman perusteet 2005, 9). Hyvät tunnetaidot vahvistavat hyvinvointia. Suomen Mielenterveysseurassa on pohdittu, miten tukea pienten lasten mielenterveyttä, ja nähty varhaiskasvatuksen ja neuvoloiden henkilökunnan monet mahdollisuudet vaikuttaa lasten ja perheiden hyvinvointiin. Esimerkiksi tunne- ja kaveritaitojen opettelu, turvallisen aikuisen läsnäolo sekä arjen elämän säännöllinen rytmi vahvistavat lapsen henkistä hyvinvointia. (Suomen mielenterveysseura 2015.)

Keltinkangas-Järvisen mukaan lapset tarvitsevat aikuisen apua tunteittensa käsittelyyn ja hallintaan erilaisissa elämän pienissä ja isoissa murheissa. Kun kasvattajat auttavat lasta sanoittamaan ja pohtimaan erilaisia tunteita, sekä työstämään niitä toiminnan kautta, voidaan vallitsevasta tunnetilasta päästä eteenpäin. (Cacciatore, Riihonen & Tuukkanen 2013, 22.) On selvää, että pienten lasten itsekontrollissa ja –hillinnässä on puutteita. Väitöstutkija Revon (2014) mukaan aikuisen tulee toimia lapsen vierellä eräänlaisena säätönapulana, jotta lapsi saa aggressionsa ja tunteensa hallintaan ja oppii kanavoimaan niitä. (Koskinen & Porttila 2014.) Jos aikuinen ei selvitä lapsen käytöksen takana olevia tunteita, lapsi voi saada hankalan tai ilkeän leiman purkaessaan kurjaa oloaan esimerkiksi kiukuttelemalla (Cacciatore ym. 2013, 22).

Varhaiskasvatuksessa aikuisen tehtävänä on lapsen tunteiden vastaanottaminen, sekä niiden suodattaminen ja muuntaminen. Lapsen ollessa voimakkaan tunnekuohun vallassa turvallinen aikuinen rauhoittaa ja lohduttaa, jolloin lapsen tunnekokemus vaimenee (Riihonen 2013, 43). Kasvattajan toimintaan lapsen kanssa vaikuttavat muun muassa hänen omat lapsuuden aikaiset kokemukset, ja niiden tuottamat tunteet. (Cacciatore ym. 2013, 23.) Tästä johtuen kasvatustyössä on tavallista tuntea toisinaan myös ristiriitaisia tunteita. Raivoava lapsi odottaa aikuiselta turvaa ja apua tunteittensa käsittelyyn, mutta työntekijä saattaa itse joutua tunnekuuhuun, eikä aina pysy rauhallisena. (Riihonen 2013, 43.) Riihosen (2013) artikkelissa todetaankin ”kukaan ei ole tehty teflonista”. Näin ollen kasvattajien

on tärkeää tunnistaa omasta historiastaan nousevat tunnereaktiot ja pohtia, mistä johtuu, jos tietyn tyyppiset lapset tuntuvat hankalilta. Elämänkokemusten myötä kasvattaja voi herkistyä kuuntelemaan lasta yhä paremmin, mutta myös voimavaroja kuluttavat tapahtumat hänen omassa elämässään voivat vähentää kykyä kohdata empatiaa tarvitsevan lapsen tunne-elämää. (Riihonen 2013, 46.)

3.2 Lapsen mieli

Suomen mielenterveysseura on julkaissut Lapsen mieli – materiaalikokonaisuuden työvälineeksi varhaiskasvatukseen ja lastenneuvolan henkilökunnalle lasten mielenterveystaitojen opettamiseen. Kokonaisuuteen sisältyy muun muassa aiheeseen liittyvä kirja, materiaalia vanhempainiltoihin tai henkilökunnan koulutuspäiviin sekä pöytäatterimateriaalit ja taidekortteja, joita voi hyödyntää työskennellessä lasten kanssa. (Marjamäki, Kosonen, Törrönen & Hannukkala 2015, 7.)

Materiaalissa on vinkkejä lasten mielenterveyden tukemiseen leikin ja satujen avulla, sekä mediaa, musiikkia ja taidetta hyväksi käyttäen. Tässä tutkimuksessa hyödynnetään materiaalin satuja ja tarinoita koskevia ideoita. Kirjassa on konkreettisia vinkkejä käytännön toimintaan ja keskusteluihin lasten kanssa.

Erilaisten tunteiden kokemista voidaan harjoitella turvallisesti satujen avulla. Lapsi tietää, että tarinoiden tapahtumat eivät ole totta, jolloin on turvallista muodostaa mielikuvia uusista tilanteista (Marjamäki ym. 2015, 15).

3.3 Kiintymyssuhde

Lapsen tunne-elämän kehittymiseen vaikuttaa myös tunneside hänen ja häntä hoiavaan aikuisen välillä. Lapsen kypsyminen sekä yksilöllistyminen tapahtuvat suurimmaksi osaksi varhaisissa tunnesuhteissa. Lapsen minäkuvalle ja vuorovaikutustaidolle on ensisijaisen tärkeää se, miten lapsi kohdataan ja miten hänen kanssaan ollaan vuorovaikutuksessa. (Psychnet 2015.)

Bowlbyn kiintymyssuhdeteoria kuvaa ihmisen tapoja muodostaa voimakkaita tunnesiteitä toisiin ihmisiin turvallisina tai turvattomina kiintymyssuhteina. Teorian mukaan ihminen reagoi menetyksiin ja tahattomiin erokokemuksiin ahdistuk-

sella, vihamielisyydellä, masennuksella tai tunteiden eristämällä riippuen siitä, millainen kiintymyssuhde hänelle on varhaisessa lapsuudessa muodostunut. Lapsen kannalta keskeistä ovat hänen käsityksensä siitä, miten aikuinen reagoi hänen aloitteisiinsa, ja miten hyväksyttävä hän on aikuisen silmissä. Lapsi tarvitsee aikuisia, jotka eivät rankaise kielteisten tunteiden ilmaisemisesta vaan sietävät niitä. (Sinkkonen 2015.)

3.4 Tunteet

Tunteilla on suurempi rooli varhaislapsuudessa kuin aikuisuudessa. Täysikasvuinen kykenee lasta paremmin joko näyttämään tai kätkemään tunteitaan. Kasvatuksen ja sosiaalisten kokemusten myötä lapset oppivat tunteiden hallintaa. Tunteet ovat merkittävä osa ihmisyyttä, ja niiden kuuleminen, tulkitseminen, ilmaiseminen ja käsitteleminen auttavat vuorovaikutustilanteissa. Tunteiden syntyyn on olemassa aina jokin syy, joten ne täytyy ottaa vakavasti. (Kemppinen 2000, 1.)

Hyvinvoinnin kannalta on tärkeää osata tunnistaa erilaisia tunteita. Perustunteita ovat ilo, suru, viha ja pelko (Törrönen, Hannukkala, Ruuskanen & Korhonen 2011, 32). Tunteilla on monia tehtäviä, ne viestittävät aina jotain. Tutkija Marja Kokkonen (2012) näkee tunteet myönteisenä osana elämäämme. Ne vaikuttavat muun muassa elämän kokemiseen mielekkäänä, mutta ne myös suojaavat meitä monella tavalla. Tunteet ohjaavat meitä esimerkiksi pelon avulla valmistautumaan vaaratilanteeseen, vihan avulla puolustamaan itseämme tai surun myötä luopumaan. (Nurmi 2013, 16.)

Pienet lapset näyttävät tunteensa avoimesti, ja heidän on monesti vaikea ymmärtää, mitä erilaiset tunteet ja olotilat tarkoittavat sekä sitä, miten niiden kanssa tulee toimeen. Niiden kanssa oppii pärjäämään, kun opettelee huomaamaan ja tunnistamaan erilaisia tunteita sekä harjoittelemalla taitoja, joiden avulla hankalien tunteiden yli voi päästä. (Väestöliitto 2015.) Cacciatoren mukaan empatian opettaminen lapselle kasvatustyössä on erittäin tärkeää. Hänen mukaansa tarinoiden kertominen on keino, jonka kautta lapset eläytyvät erilaisiin rooleihin, ja tätä kautta oppivat toisen asemaan asettumista eli empatiaa (Yle Pohjanmaa 2011). Lapsen koko kehityksen kannalta tärkeintä ovat tunteet, jonka vuoksi tervettä tunnekehi-

tystä on tärkeää suojata oikealla tiedolla, järkevillä malleilla sekä tarjoamalla lapselle hänen kehitystään tukeva kasvu ympäristö ja kasvurauha (Cacciatore 2015).

4 DRAAMA JA SADUT VARHAISKASVATUKSESSA

Tutkimuksen kohteena ovat tunteet, niiden tunnistaminen ja käsitteleminen lasten kanssa. Menetelmänä käytettiin foorumiteatterin keinoja ja elämyksellistä sadunkerrontaa. Elämyksellisessä sadunkerronnassa tarina kerrotaan muistinvaraisesti ja tunnelman luomisella on suuri merkitys. Foorumiteatteri on interaktiivista ja antaa osallistujille mahdollisuuden vaikuttaa tarinan kulkuun. Foorumiteatteri perustuu Paolo Freiren ja Augusto Boalin kehittämiin menetelmiin.

4.1 Foorumiteatteri

Paolo Freire (1921–1997) oli brasilialainen kasvatustieteilijä, joka kehitti oppilaita osallistavaa pedagogiikkaa. Hänen mukaan opettajan ei pidä ainoastaan kertoa asioita ja odottaa oppilaiden painavan ne mieleensä, vaan hän näki opettamisen dialogisena, jossa opettaja voi oppia myös opetettaviltaan. Freiren mukaan kasvatusta on opiskelijoita kiinnostavien asioiden tarkastelua yhdessä heidän kanssaan. (Lehtimäki 2006, 29–32.)

Freiren kollega Augusto Boal (1931–2009) oli Brasilialainen käsikirjoittaja, ohjaaja ja opettaja. Hän halusi käyttää teatterin keinoja saamaan aikaan radikaaleja sosiaalisia muutoksia. Boal kehitti ”Sorrettujen Teatterin”, jonka ideana oli saada yleisö mukaan keksimään vaihtoehtoisia loppuratkaisuja tarinoille. Boalin ideat perustuivat Paolo Freiren pedagogiikkaan. Boal kehitti myös osallistavaa teatteria, kuten Foorumiteatterin, jonka tarkoituksena oli löytää ratkaisuja erilaisiin tosielämän ongelmiin. (The Guardian 2015.) Foorumiteatterin avulla Boal haluaa käsitellä tietyn ryhmän yleiseksi koettuja kysymyksiä tuomalla yksilön kautta esille erityisesti sellaisia asioita, joista ihmiset eivät ole tietoisia. Boal tarjoaa tilaisuutta osallistua ongelmien ratkaisuun sitomalla yleisön esitykseen ja tuomalla katsojan myös toimijaksi. (Rainio 2015.)

4.2 Draaman merkitys kasvatuksessa

Boalin ja Freiren oppien mukaisesti draamaa voidaan hyödyntää myös varhaiskasvatuksessa. Ovens & Barber (2010, 10) referoivat useita raportteja, joissa on todettu, miten draaman avulla voidaan edistää laadullista oppimista. Onnistuneella

draamaopetuksella voidaan vaikuttaa merkittävästi kielen ja kirjallisuuden ymmärtämisen kehittymiseen, sekä tukea lapsen itsetunnon vahvistumista. Draaman avulla voidaan myös opettaa vuorovaikutustaitoja, sekä lisätä tietoisuutta ja ymmärrystä sosiaalisista suhteista. (Ovens & Barber 2010, 10.)

Draaman opetuskäytännöissä on viime vuosisadan alusta lähtien pyritty synnyttämään oppijakeskeistä kulttuuria. Hyvä draamaohjaaja tuntee käsiteltävän asian ja on itsekin siitä innostunut. Draamakasvatuksen ideana on oppiminen sosiaalisen ja kollektiivisen taidekasvatuksen avulla. Draamallinen toiminta on kuulunut ihmisten kulttuuriin luonnostaan jo sivilisaation alusta asti. Aivan pienillä lapsilla on valmiudet omaksua toisen henkilön näkökulma, jos he ymmärtävät tilanteen, jossa toinen henkilö toimii. Draaman avulla voidaan luoda ymmärrystä erilaisiin näkökulmiin. (Ovens & Barber 2010, 11.)

Draamakasvatus rakentuu rooleihin liittyvän etäisyyden ja empatian varaan. Empatiaa voidaan harjoitella samaistumalla erilaisiin rooleihin ja etäisyyttä otetaan astumalla niistä ulos. Näin erilaisia tunnetiloja voidaan kokeilla ja oppia ymmärtämään uusia asenteita ja motiiveja. Draamatyöskentelyn avulla lasten itsetuntemus ja minäkäsitys vahvistuu. (Mäki 2009, 256.)

4.3 Draamatyöskentely

Draamatyöskentelyä aloitettaessa sovitaan säännöistä. Toiminnan täytyy olla vapaaehtoista. Osallistujille kerrotaan, että ei tarvitse tehdä sellaista, mikä ei tunnu mukavalta, ja että työskentelyyn osallistuminen on vapaaehtoista. Jos draamatyöskentely ei toimi, jokaisella ryhmään kuuluvalla on oikeus pyytää keskeyttämistä, jolloin voidaan keskustella asiasta. (Ovens & Barber 2010, 13.)

Draamatyöskentelyssä ohjaaja valitsee käsiteltävät asiat ja suunnittelee toteutuksen. Ryhmä jatkaa kehittämällä draamatarinaa. Kun ryhmä oppii siihen, että heiltä odotetaan vastuun ottamista tarinan kehittymisestä, voidaan olettaa, että osallisuus kehittyy. Tämän vuoksi kannattaa tehdä menetelmästä jatkuvaa. Käytettävällä tarinalla ei ole tiettyä kirjallista muotoa. Se toimii välineenä esittää ja tutkia ryhmän ideoita, arvoja, asenteita ja taitoja. Oppimista ei voi määritellä etukäteen, vaan hy-

vää draamatarinaa voi tulkita monin eri tavoin. Draamatyöskentelyä aloitettaessa ryhmä on saatava kiinnostumaan toiminnasta. Sen sijaan, että ryhmälle sanellaan, mitä täytyy tehdä, se tulee johdattaa turvallisesti osallistumaan. Osallistujille sallitaan sekä passiivinen että aktiivinen tekeminen. (Ovens & Barber 2010, 18–21.)

Draamatyöskentelyä foorumiteatterin menetelmin voidaan toteuttaa päivähoitossa esimerkiksi pöytäteatterin avulla. Aiheeksi voidaan nostaa jokin lasten keskuudessa toistuva ongelma kuten kaverisuhteet. Pöytäteatterin hahmojen avulla esitetään jokin todellinen tai kuviteltu tilanne, jonka purkamiseen lapset osallistuvat. Kelloa kilistämällä tarina katkaistaan ja yhdessä pohditaan tarinassa tapahtunutta. Mietitään, miltä hahmoista mahtaa siinä tilanteessa tuntua, ja miten asiassa olisi hyvä edetä, tai miten mahdollinen ongelma tai ristiriita voitaisiin ratkaista. (Konttinen 2015.)

4.4 Sadut ja tarinat

Kielen merkitys painottuu varhaiskasvatuksessa. Se on vuorovaikutuksen ja kommunikaation väline kaikessa toiminnassa. Kieli tukee lapsen ajattelun ja kommunikaation kehitystä, sekä on väline varhaiskasvatussuunnitelman kaikilla orientaatioiden alueilla. Sadut ja lorut kehittävät lapsen kieltä, mielikuvia ja ilmaisykykyä. Niitä voidaan vahvistaa myös saduttamalla, jolloin lapsi saa itse luoda maailmastaan kumpuavia tarinoita. (Vaasan varhaiskasvatussuunnitelma 2005, 6.)

Vaasan varhaiskasvatussuunnitelman mukaan lasten tulee päästä osallisiksi erilaisista taidekokemuksista ikätasonsa mukaisesti. Näitä kokemuksia lapsille syntyy muun muassa kirjallisuuden ja draaman avulla. (Vaasan varhaiskasvatussuunnitelma 2005, 36.) Sadut ja tarinat ovat tärkeä osa päiväkodin arkea. Niiden tärkeyttä voi perustella esimerkiksi sillä, että useilla lapsilla on negatiivisia tunteita, mutta ei keinoja tai välineitä niiden käsittelemiseen. Lapset pääsevät käsiksi tunteisiinsa projisoimalla niitä tarinoiden kautta. (Hämmäinen & Mäki 2009, 52-53.) Sadun pohjalta voidaan työskennellä eri tavoin, siitä voidaan keskustella ja jatkaa sen herättämiä tunteita esimerkiksi kuvallisesti tai dramatiikan avulla (Järvenpää 1996, 24).

4.5 Elämyksellinen sadunkerronta

Bettelheimin mukaan kertominen on parempi vaihtoehto kuin lukeminen, koska silloin kaikki sadun lohduttavat piirteet, symboliset sekä ihmissuhteisiin liittyvät merkitykset pääsevät täysiin oikeuksiin. Parhaimmillaan sadunkerronta on tapah-tuma, johon aikuinen ja lapsi ottavat tasaveroisina osaa. Tämä ei toteudu silloin, jos satua luetaan. (Bettelheim 1976, 186-188.)

Onnistunut sadunkerronta on myös kaikkia aisteja aktivoiva, ja siihen on valmis-tauduttava etukäteen tutustumalla materiaaliin ja luomalla odotusta (Möller-Salmela 2014). Tarinan kerronnalla on vain yksi päämäärä – pystyä välittämään tarinan viesti mahdollisimman hyvin. Se ei välttämättä ole helppoa, vaan vaatii kertojalta paljon ennakkovalmisteluja. (Theodorsson 2011.) Elämyksellinen sa-dunkerronta koostuu kertojan motivaatiosta, hänen käyttämistään metodeista ja kyvystä luoda taianomainen tunnelma (Möller-Salmela 2014). Tarinankerronta on interaktiivista toimintaa, jossa ollaan vuorovaikutuksessa toisen ihmisen kanssa, jolloin tunteet ovat todellisia. Sen avulla voidaan kehittää ajattelua sekä mielikuvitusta. (Deepa 2014.)

Lasten on tärkeä kuulla, miten aikuiset ilmaisevat itseään kertomalla, koska ker-tominen luo yhteyden eri sukupolvien välille. Kertomusten avulla lapset saavat esikuvia omien kertomusten luomiseen. (Gammelgård 2012, 17.) Monet van-hemmat ovat luopuneet kulttuuriimme perinteisesti kuuluneesta tarinankerronnas-ta, koska lapsille voi nykyisin tarjota tarinoita helpommalla tavalla, kuten avaa-malla televisio. Tällainen elämys on kuitenkin epäaidompaa kuin suoraan elämäs-tä kumpuavat vanhempien kertomukset. (Tahkokallio 1997, 61–62.)

4.6 Lukemisen merkitys

Sadut ja tarinat ovat tärkeässä osassa lapsen kehitykselle. Kirjojen lukemisen kautta lapsen on mahdollista laajentaa sanavarastoaan, ymmärtää käsitteitä sekä saada tietoa, toivoa ja lohtua. Hänen mielikuvituksensa ja ymmärryksensä kehit-tyy, ja hän oppii kunnioittamaan erilaisuutta. (Möller-Salmela 2014.) Sadut etene-vät tavalla, joka tukee lapsen tapaa ajatella ja kokea maailmaa. Lapsen on mahdol-

lista saada sadusta paljon enemmän esimerkiksi lohtua kuin aikuisen tavasta lohduttaa. Ajatus perustuu siihen, että aikuisen lohduttelu perustuu hänen omiin näkemyksiinsä ja logiikkaan, ja se saa lapsen tuntemaan itsensä hämmentyneeksi (Bettelheim 1976, 58–61). Mielikuvitusmaailma on lapselle tärkeä myös hänen mielenterveytensä kannalta, koska se vahvistaa lapsen kosketusta todellisuuteen (Ojanen 1980, 22).

Tutkimusten mukaan kirjallisuus auttaa hahmottamaan mielenterveyden kysymyksiä. Se auttaa ymmärtämään toisten ajatuksia ja erilaisuutta, sekä kehittää empatiakykyä. (Raitio 2014.) Lastenkirjallisuuden asiantuntija Paula Halkola ihmettelee, että ”lapselle lukeminen on tänä päivänä suhteellisen vähän arvostettu halpa harrastus lapsiperheissä”. Tämä näkyy hänen mukaansa myös siinä, että päiväkodit ja koulut viestittävät, että useilta lapsilta ovat tunnetaidot hukassa. Hän näkee satujen ja tarinoiden kautta voitavan kasvattaa lapsen itsetuntoa, sekä kehittää hänen ihmissuhdetaitoja ja empatiakykyä. (Lukeminen rakentaa lapsen identiteettiä 2015.)

Yhä teknistyvämmässä yhteiskunnassa kirjojen merkitystä lapselle ei voida tutkimusten mukaan väheksyä. Suurin osa ihmisistä suhtautuu kirjallisuuteen myönteisesti, mutta lukeminen vähenee jatkuvasti, erityisesti poikien keskuudessa. Yhdysvaltalaisen lukutaidon ja kirjallisuuden tutkijan Brozon mukaan kysymys ei ole ainoastaan lukutaidosta. Hänen mukaansa kirjallisuus auttaa laajentamaan lukijan maailmankuvaa, sekä opettaa tulkitsemaan ihmissuhteita ja elämää paremmin. (Ahola 2014.)

Lukokeskuksen toiminnanjohtajana toiminut Anu Laitila (2012) ilmaisee huolensa lukutaidon heikkenemisestä Suomessa Helsingin Sanomien artikkelissa. Kansainvälisen koululaisten osaamista mittaavan Pisa-raportin mukaan Suomessa ovat 2000-luvun alusta alkaen tulokset lukutaidossa pudonneet ja lukemisinto vähentynyt. Opettajat kertovat, että oppilaille on lisääntyvästi vaikeuksia tulkitta yksinkertaisia kielikuvia ja sananlaskuja. Luova lukeminen tarkoittaa kykyä lukea ja tulkitta kaunokirjallisuutta. Näin voidaan oppia tulkitsemaan kulttuuriimme kuuluvia asioita, kuten empatiaa, ironiaa tai viittauksia. Luovan lukemisen avulla henkilö

voi käydä läpi omaa tunne-elämää ja oppia asettumaan toisen asemaan. (Laitila 2012.)

Myös yhdysvaltalaisen väitöskirjatutkimuksen mukaan korkeakirjallisuus kehittää lukijan kykyä ymmärtää kanssaihminen tunteita, ajatuksia ja käytöstä paremmin kuin pelkäksi viihteeksi suunnattu kirjallisuus. Tässä tutkimuksessa saadut havainnot vahvistavat muissa tutkimuksissa huomattua vihjettä kaunokirjallisuuden ja mielen yhteydestä. (Wallius 2013.)

5 TUTKIMUKSEN TOTEUTTAMINEN

Tutkimus tehtiin viikon 38 aikana Metsäkallion päiväkodissa. Päiväkodin johtaja oli myöntänyt tutkimusluvan viikolla 37. Tutkimus toteutettiin toimintatutkimuksena. Metsäkallion päiväkoti sisällytti tämän opinnäytetyön osaksi heidän toimintasuunnitelmaansa kaudelle 2015-2016.

Tämä työ keskittyy löytämään vastauksia seuraaviin tutkimuskysymyksiin:

1. Miten lasten tunteiden käsittelyä voidaan tukea foorumiteatterin ja elämyksellisen sadunkerronnan keinoin?
2. Miten lapset saadaan innostumaan toiminnasta ja osallistumaan siihen?
3. Miten lapset kommentoivat foorumiteatteri -tuokioiden aikana?

Tutkimus toteutettiin toimintatutkimuksena neljä- ja viisivuotiaille lapsille pienryhmissä, joihin osallistuu 6-8 lasta ja yksi varhaiskasvattaja. Kohderyhmäksi valittiin tämän ikäiset lapset, koska tässä ikävaiheessa he alkavat leikkiä roolileikkijä. Myös mielikuvituksen kehittyminen on vilkasta ja lapsi alkaa pohtia erilaisten ilmiöiden syitä ja tarkoitusta sekä hyvän ja pahan että oikean ja väärän eroja. (MLL 2015.)

5.1 Opinnäytetyön tausta

Tämän työn taustalla on tutkijoiden kiinnostus tarinoihin, lasta osallistaviin työskentelymenetelmiin, sekä lukemiseen ja sen merkitykseen lapsen tunne-elämän kehitykseen. Tutkijoilla on yli kahdenkymmenen vuoden kokemus varhaiskasvatuksesta. Sinä aikana perheiden yhteinen ajankäyttö on muuttunut. Nykyisin tietotekniikan avulla korvataan yhteisiä luku- ja keskusteluhetkiä. Tabletit ja älypuhelimet kuluttavat suuren osan lasten ja vanhempien yhteisestä ajasta. Puheterapeutina työskentelevän Huuskon mukaan tänä päivänä on asiakkaina puhumattomia kolmivuotiaita lapsia. Hän arvelee syyn olevan lasten ja vanhempien välisen vuorovaikutuksen väheneminen. (Haapakoski 2015.)

Päiväkotien ja lastensuojelun ammattilaisten mukaan lasten kyvyttömyys eläytyä toisten tunteisiin, sekä vaikeudet tulkita omia nopeasti vaihtuvia tunteitaan, ovat

lisääntyneet. Lukeminen varhaislapsuudessa lisää tutkitusti lapsen sanavarastoa ja kykyä tulla toimeen erilaisten ihmisten kanssa. Hyvän tunnesanaston omaavat lapset osaavat suhtautua empaattisesti muihin. (Heikkilä-Halttunen 2015, 49.)

Tunnekasvatus nähdään tärkeäksi Metsäkallion päiväkodissa. Lapsen mielenterveyden tukeminen ja tunnetaitojen kehittäminen on valittu siellä toimintakauden 2015–2016 teemaksi. Opinnäytetyön aiheena oli löytää uusia keinoja lasten tunnekasvatukseen, joten tutkimus sopi toteutettavaksi Metsäkallion päiväkodissa.

Varhaiskasvatuksessa käytetään termiä tuokio, kun puhutaan hetkestä, johon liittyy sekä opetuksellisia että kasvatuksellisia aineksia (Härkönen 2000). Tässä työssä tuokiolla tarkoitetaan 20–30 minuuttia kestävästä suunniteltua ja harjoiteltua tunteiden käsittelyä sisältävää esitystä, johon osallistuu lapsia pienryhminä varhaiskasvattajansa kanssa. Tuokioon sisältyy lasten johdattelu tarinaan, jonka juonenkäänteisiin lapset saavat vaikuttaa.

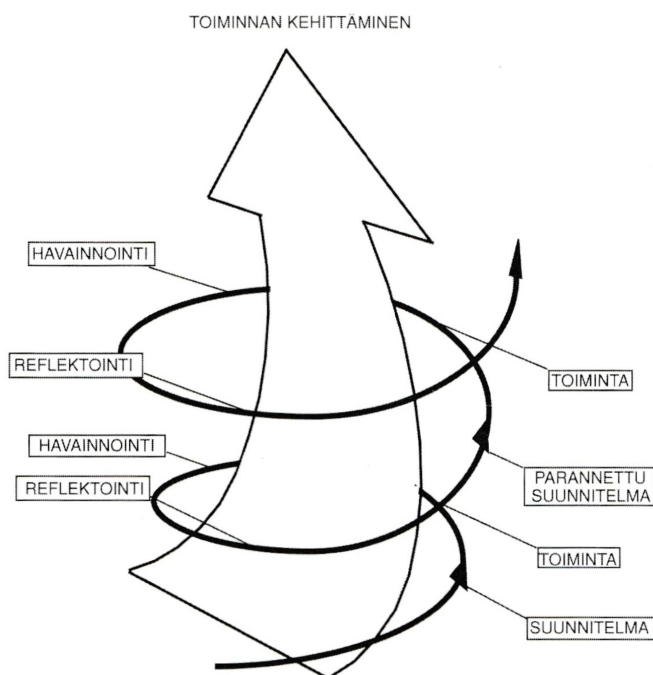
5.2 Tutkimusmenetelmä

Toimintatutkimus tarkoittaa työelämässä tehtävää pienimuotoista todellista projektia. Sen avulla pyritään parantamaan ja ymmärtämään sosiaalisia käytäntöjä, tai etsimään ratkaisuja erilaisiin kysymyksiin, sekä kehittämään työelämän toimintatapoja paremmaksi. (Metsämuuronen 2005, 217.) Toimintatutkimuksen tavoitteena on tutkia ja muuttaa vallitsevia käytäntöjä. Yhteistyö ja tekeminen ovat tärkeitä toimintatutkimuksessa. (Saaranen-Kauppinen & Puusniekka 2015 a.) Tämä tutkimus tehdään yhteistyössä Metsäkallion päiväkodin kanssa. Työn tuotoksia ovat lasten tunne-elämän tukemiseen suunnitellut tuokiot. Tässä työssä käytettyä menetelmää voidaan hyödyntää varhaiskasvatuksessa esimerkiksi tunnetaitojen opettelussa.

Toiminnallisessa opinnäytetyössä tehtävä käytännön projekti voi olla alasta riippuen esimerkiksi perehdyttämisopas, turvallisuusohjeistus tai se voi perustua jonkin tapahtuman järjestämiseen. Sen tuotos voi olla muun muassa tapahtuma, portfolio, kirjanen tai kotisivut. (Vilka & Airaksinen 2003, 9.) Arjessa syntyvä kokemukseen ja toimintaan perustuva tieto on merkittävää ja se auttaa ihmisiä sel-

viämään elämässä ja työssä paremmin (Vilka & Airaksinen 2003, 7). Opinnäyte-työn aihe on konkreettisesti työelämälähtöinen, joten siinä käytettiin menetelmänä toimintatutkimusta.

Reflektiivinen ajattelu on yksi toimintatutkimuksen lähtökohdista. Toimintatutkimus pyrkii toiminnan kehittämiseen havainnoimalla, refleктоimalla ja uudelleen-suunnittelulla. Tätä voidaan kuvata toiminnan ja ajattelun kehästä syntyvänä spiraalina (ks. Kuva 1). (Heikkinen 2007, 201–202.) Tässä tutkimuksen spiraalikehän muodostavat toimintatuokiot ja niiden jälkeen tehdyt havainnot ja arviot, joiden pohjalta tehdään muutoksia seuraavaan tuokioon.

Kuva 1. Toimintatutkimuksen spiraali (Heikkinen 2007, 203.)

Tämä työ perustuu kvalitatiiviseen eli laadulliseen tutkimukseen. Laadullinen tutkimusmenetelmä on toimiva, kun halutaan ymmärtää ilmiötä kokonaisvaltaisesti (Vilka 2003, 63). Kvalitatiivinen tutkimus on tekstipohjaista, ja se pyrkii ymmärtämään ihmisten käyttäytymistä, omia tulkintoja ja ilmiöiden merkityksiä (Nyman 2014). Laadullisessa tutkimuksessa voidaan tutkimusongelma asettaa melko joustavasti tarvitsematta määritellä pikkutarkkoja tutkimusongelmia. Tutkimuksella

voi olla yleisluontoisempi tehtävä. Laadullisissa tutkimuksissa tutkimusongelmat ovat usein mitä ja miten -kysymyksiä, mutta muitakin kysymyssanoja voidaan käyttää. (Saaranen-Kauppinen & Puusniekka 2006 e.)

5.3 Tutkimuksen esioletus

Laadullisessa tutkimuksessa voidaan tehdä esioletuksia siitä mitä, tutkimuksessa tulee esiin, kun tutkijalla on aikaisempaa kokemusta kohteesta ja tietynlaisia työhypoteeseja tutkimuksen tuloksista. Oppiminen vaatii, että ennakko-oletukset tehdään tietoisiksi ja huomioidaan tutkimuksessa esioletuksina. (Saaranen-Kauppinen & Puusniekka 2015 b.)

Tutkijoiden yli 20 vuoden työkokemus varhaiskasvattajina mahdollistaa esioletusten tekemisen. Voidaan olettaa, että elämyksellinen sadunkerronta yhdistettynä draamaan vaikuttaa ryhmänhallintaan. Tällöin lapsella on mahdollisuus osallistua esitykseen toisin kuin perinteisessä sadun lukemisessa. Esitys voi rakentua lasten omien ehdotusten mukaisesti aikuisen kuitenkin huolehtiessa siitä, että lanka pysyy käsissä. Oletuksena pidettiin myös sitä, että foorumiteatterin tapaisen interaktiivisen toiminnan myötä lapset oppivat tehokkaammin, koska tarinaan ja sen herättämiin tunteisiin on helpompi eläytyä ja samaistua.

5.4 Tutkimuksen suunnittelu

Toimintaa ryhdyttiin suunnittelemaan kaksi viikkoa ennen esityksiä. Aluksi ajateltiin ottaa aiheeksi neljä perustunnetta, joita kutakin käsiteltäisiin kahden tuokion verran. Suunnitelma esiteltiin ennen tutkimuksen aloittamista päiväkodin johtajalle sekä kahdelle lastentarhanopettajille. Keskustelun pohjalta päädyttiin käsittelemään kahta tunnetta, joista kummastakin järjestettäisiin neljä tuokiota, yhteensä kahdeksan esitystä. Henkilökunnalle sopi, että tutkimukseen osallistuisivat kaikki päiväkodin neljä- ja viisivuotiaat lapset, koska näin kohderyhmä oli selkeästi rajattu, ja helppo perustella myös vanhemmille. Esityksen ulkopuolelle jäivät esikoululaiset ja alle neljävuotiaat lapset.

Kun tunneteemat oli valittu, pohdittiin, miten esitykset toteutettaisiin ja millaisia hahmoja käytettäisiin. Harkittiin pehmolelujen käyttämistä tarinan hahmoina,

mutta päädyttiin käyttämään Suomen Mielenterveysseuran materiaalissa olevia pöytäteatterihahmoja. Niihin kuuluu kuusi erilaista pöytäteatterihahmoa, jotka ovat Puppu, Peura, Susi, Siili, Siilin pikkusisko ja Pöllö (LIITE1). Hahmot olivat kohderyhmän lapsille tuttuja, koska niitä käytettiin ryhmän arkisessa toiminnassa. Lisäksi arvioitiin hahmojen sopivan pehmoleluja paremmin neljä- ja viisivuotiaille. Tämän jälkeen ryhdyttiin miettimään, mikä päiväkodin tiloista olisi sopiva tuokioiden pitämiseen. Toiveena oli, että lavasteet voisivat olla paikoillaan koko tutkimuksen ajan ilman, että ne häiritsevät päiväkodin muuta toimintaa. Henkilökunta ehdotti paikaksi väestösuojaa, joka sijaitsee keskellä päiväkotia. Tila oli helposti muokattavissa esitykseen sopivaksi, joten sinne päätettiin rakentaa metsää muistuttava ympäristö.

Tuokioiden toteutuksessa suunniteltiin käytettäväksi elämyksellistä sadunkerrontaa, jonka idea on kertoa muistinvaraisesti tarinaa. Siihen yhdistetään foorumiteatteritoiminta, jolloin tarinan juonenkäänteet muuttuvat lasten mahdollisesti esittämien ideoiden mukaan. Päätettiin keskeyttää tarinankerronta kelloa kilistämällä, jolloin toivotaan lasten osallistuvan esityksen kulkuun. Suunniteltiin ytimekkäitä kysymyksiä, joiden avulla houkutellaan lapsia ratkaisemaan kulloinenkin tilanne. Esityksessä voidaan kokeilla lasten mahdollisesti tarjoamia eri ratkaisumalleja, koska ei ole olemassa yhtä oikeaa vaihtoehtoa. Tarkoitus on herättää lapsia pohtimaan, onko ratkaisu hyvä ja reilu kaikkien tilanteessa olevien osapuolien kannalta.

Jokaisen esityksen jälkeen toimintaa reflektoidaan tutkijoiden tekemien havaintojen sekä varhaiskasvattajien antamien palautteiden avulla. Seuraavaa esitystä muutetaan tarvittaessa niiden perusteella. Tarinoista haluttiin saada sellaisia, että ne ovat mahdollisimman lähellä lasten tunne- ja kokemusmaailmaa, jolloin heidän on helppo samaistua siihen. Suomen Mielenterveysseuran materiaalin mukaan foorumiteatterin näytelmät perustuvat aina johonkin teemaan, jota käsitellään ristiiriitojen kautta. Tällainen työtapa antaa mahdollisuuden tunnetaitojen harjoitteluun eri tilanteissa ja rooleissa, joihin lasten on helppo samaistua. (Nurmi & Turunen 2015.) Elämyksellisessä sadunkerronnassa ja foorumiteatteritoiminnassa

on kummassakin tärkeää tunnelman virittäminen sekä kertojan improvisointitaito, joiden avulla lasten mielenkiinto esitystä kohtaan pidetään yllä.

Satujen avulla on mahdollista käsitellä vaikeita tunteita kuten vihaa tai pelkoa. Lapset voivat harjoitella erilaisia tunteita tarinoiden avulla ja samalla saada kosketuksen omaan tunne-elämäänsä. (Marjamäki ym. 2015, 15.) Esityksien aiheet olivat tunteet pelko ja viha. Molemmista tunteista tehtiin omat tarinat, jotka kerrottiin lapsille siten, että heidän ehdottamansa ratkaisut tilanteisiin otettiin välittömästi osaksi tarinan kulkua, jolloin se muuttui. Kertojan vastuulla on huomioida lasten kommentit ja improvisoida tarinan kulkua niiden mukaan. Samalla on tärkeää pitää huoli, ettei eksytä aiheesta.

Toiminnassa haluttiin käyttää sellaisia pedagogisia keinoja, jotka tukevat lapsen oppimista. Niemen (2000) mukaan lapsen oppiminen on nykykäsityksen mukaan kokonaisvaltaista. Lapsi oppii kokemusten ja elämysten avulla, silloin kun hän osallistuu aktiivisesti toimintaan, toisin kuin osallistumalla pelkästään aikuisjohdoisesti järjestettyihin toimintatuokioihin. (Koivunen 2009, 42.) Päädyttiin valitsemaan foorumiteatteri ja elämyksellinen sadunkerronta tunnekasvatusta tukeviksi työtavoiksi, koska ne ovat lapsen osallisuutta lisääviä menetelmiä. Varhaiskasvatussuunnitelman sisältöön kuuluu taiteellinen kokeminen ja ilmaiseminen. Myös tämän vuoksi haluttiin käyttää tutkimukseen satuja ja draamaa.

5.5 Tuokioiden valmistelu ja toteutus

Elämyksellisen sadunkerronnan tavoitteena on muun muassa kaikkien aistien aktivoiminen ja tunnelman luominen. Nämä huomioiden lähdettiin rakentamaan tutkimusympäristöä. Aluksi oli tarkoitus tehdä erilaiset ympäristöt kumpaankin tuokioon, mutta koska rekvisiitan ja lavasteiden rakentaminen osoittautui työlääksi päädyttiin tekemään yksi ympäristö. Tarinan hahmot olivat metsän eläinlapsia, joten oli luontevaa, että tapahtumat sijoitettiin kaikki Taikametsään.

Hahmoina esityksissä käytettiin Suomen Mielenterveysseuran pöytäteatteri aineiston eläinlasten hahmoja, jotka on kehitetty mielenterveyttä tukevien taitojen opettamiseen alakoulussa sekä varhaiskasvatuksessa (Nurmi & Turunen 2015, 4).

Aineistoon kuuluu kuusi erilaista pöytäteatterihahmoa, jotka ovat Pupu, Peura, Susi, Siili, Siilin pikkusisko ja Pöllö. Koska tarinaa oli esittämässä yksi henkilö, tutkijat päätyivät käyttämään vain osaa hahmoista esityksissä, jolloin hahmojen hallinta oli helpompaa. Molemmissa tarinoissa käytettiin neljää eri eläinhahmoa, jotka olivat Susi, Siili, Pöllö ja Pupu. Vihasta kertovassa tarinassa mainittiin myös Siilin pikkusisko, mutta sitä ei hahmona näytetty.

Toteutusta harjoiteltiin Suomen Mielenterveysseuran materiaalin ohjeiden mukaan. Hahmoja kannattaa liikutella yksi kerrallaan, jolloin yleisön katse kiinnittyy hahmon liikkeeseen. Hahmoa liikuteltaessa ei sanota vuorosanoja, koska lapsille halutaan antaa aikaa eläytyä ja reagoida esitykseen. Vuorosanat pitää olla kertojan omaan suuhun sopivia, sillä niiden sisältö on muotoa tärkeämpi. Hahmon liikkeen täytyy kertoa sen persoonasta ja mielialasta. Tunteiden esille tuominen hahmojen kautta tekee hahmoista samaistuttavia sekä tarinasta kiinnostavan. Samoin niiden kokemat tunteet herättävät lapsessa halun ratkaista tilanne. (Nurmi & Turunen 2015, 5.)

Tutkimusta varten etsittiin kirjoista tunnekasvatukseen sopivia satuja. Erilaisia tunteita käsitteleviä lastenkirjoja löytyi useita, mutta ne eivät sopineet suoraan esityksen pohjaksi. Mietittiin lasten tapaa kokea maailmaa ja siihen liittyviä arkisia tilanteita, joissa lasta voi pelottaa tai hän voi tuntea vihaa. Tarinoissa on hyvä käsitellä arkisia asioita, joissa mielenterveystaitoja tarvitaan, kuten lohduttamista, tunteiden ilmaisua, anteeksi pyytämistä ja auttamista (Nurmi & Turunen 2015). Niiden pohjalta suunniteltiin tarinat, joiden aiheet ovat lähellä lasten kokemusmaailmaa. Tällöin lasten on helpompi ymmärtää tarinat sekä samaistua niihin.

Tarinoiden juonta suunniteltaessa huomioitiin, että siinä toteutuvat hyvän tarinan elementit. Parkkisen mukaan hyvän tarinan juonen kuvauksessa kuulijoille annetaan sellaista tietoa, jota tarvitaan tarinan ymmärtämiseksi. Siinä vastataan kysymyksiin mitä, missä, milloin, miksi ja kuka. Samoin tarina sisältää ristiriidan, jonka ratkaisuun tarinassa pyritään. (Parkkinen 2015.)

Lapsille päätettiin kertoa eläinlapsista, jotka kokoontuvat leikkimään yhdessä metsänaukiolle aina aamuisin. Kerronnassa on tavoitteena opettaa ja viihdyttää

kuulijaa. Tarinan opetus kerrotaan kuulijalle siten, että se on sekä älyllisesti että tunnetasolla tätä tyydyttävä. (Luumi 2006, 65.) Tavoitteena oli myös, että lapset osallistuvat tarinaan ja tarina jatkuisi heidän ideoiden pohjalta. Osallistavassa teatterissa on tärkeää ohjaajan hyväksyvä ja ihmettelevä toiminta lasten kanssa, joka rohkaisee lasta eettiseen pohdintaan siitä, mikä olisi reilu tapa toimia tilanteessa (Nurmi & Turunen 2015). Tähän auttaa tutkijoiden pitkä kokemus lasten parissa työskentelyssä. Tarinalle suunniteltiin myös sopiva lopetus, mikäli ehdotuksia ei saada lapsilta.

Tarinan runko opeteltiin ulkoa ja sen kertomista harjoiteltiin ennen esitystä. Suullinen kertominen on yksinkertaista, korutonta. Se poikkeaa tekstin lukemisesta tai ulkoa opettelemisesta. (Luumi 2006, 31.) Tutkimuksessa käytettyihin tarinoinhin päätettiin miettiä vain pääkohdat, ja juonenkäänneet olivat lasten ehdotuksien sekä kertojan improvisaation varassa. Tarinan kerronnassa on myös tärkeää tarkkailla kuulijoita ja huolehtia siitä, että mielenkiinto pysyy yllä. Tästä syystä päätettiin, että kertojan tehtävänä oli huolehtia, että tarinan esittäminen draaman avulla pysyy lapsia kiinnostavana. Toinen tutkijoista keskittyi lasten kokonaisvaltaiseen havainnointiin.

Tutkimustilannetta varten rakennettiin päiväkodin väestösuojaan Taikametsä. Huoneessa olevat tavarat siirrettiin tilan takaosaan ja peitettiin kankailla, jotka kuvasivat vuoristoa ja vesiputousta. Seinään kiinnitettiin paperista tehtyjä puunrunkoja, joiden latvukset tehtiin kankaista. Näyttämönä toimi kankaalla peitetty penkki. Tilaan tuotiin myös kiviä, käpyjä ja oksia sekä kohdevalaisimia korvaamaan katon kirkkaat loisteputkivalot. Metsävaikutelmaa vahvistettiin soittamalla cd-levyltä linnunlaulua ja luonnonääniä. Lapsille tuotiin istumapaikoiksi penkki ja patja. Tarinoiden tapahtuma paikka säilyi samanlaisena kaikissa tuokiossa.

Elämyksellisyyden lisäämiseksi tuokioiden alussa lapset johdatettiin tunnelmaan jo tilan ulkopuolelle. Kertoja otti lapset ja varhaiskasvattajan vastaan tilan ulkopuolella valmiina kertomaan heille esitykseen liittyvän alustavan tarinan. Osallistujille kerrottiin minne ollaan menossa, keitä siellä tavataan, sekä miksi sinne mennään. Paikka oli Taikametsässä, jossa asui eläinlapsia. He kokoontuivat päivittäin metsäaukiolle leikkimään yhdessä. Eläinlapset tarvitsivat päiväkodin lasten

apua pulmallisen tilanteen ratkaisemiseksi. Kertoja laittoi päähänsä karhupäähi-
neen, jonka avulla hän kykeni ymmärtämään eläinlasten kielen. Lapsille kerrot-
tiin, miten kaikki voisivat ymmärtää eläinten kieltä. Kertojalla oli korissa taikakä-
ppyjä, joita puristamalla he ymmärtäisivät kaiken, mitä eläinlapset sanovat. Niinpä
lapset ja varhaiskasvattaja saivat jokainen käteensä yhden kävyn esityksen ajaksi.

Kertoja näytti lapsille kilistettävää kelloa, jonka soidessa tilanne metsässä pysäh-
tyy. Tällöin lapset saivat puheenvuoron, jolloin foorumiteatterin interaktiivinen
toiminta oli mahdollista. Kelloa kilistetään jälleen tarinan jatkumisen merkiksi.
Esityksen aikana lapsia kannustettiin sekä houkuteltiin osallistumaan huolehtien
siitä, että tunnelma säilyi rentona ja positiivisena. Lapsille ei saanut tulla esityksen
missään vaiheessa tunnetta, että heidän oli pakko keksiä jotain vastattavaa, vaan
vastaukset ja ratkaisut saivat tulla heiltä spontaanisti ja vapaaehtoisesti. Kertojan
vastuulla oli viedä tarinaa luontevasti eteenpäin silloin, kun lapset eivät komment-
toineet.

5.6 Aineiston kerääminen

Tutkimus toteutettiin kahtena aamupäivänä, jolloin järjestettiin kumpanakin neljä
noin 20–30 minuutin pituista tuokiota foorumiteatterin ja elämyksellisen sadun-
kerronnan keinoin. Yhtenä päivänä käsiteltiin yhtä tunnetta. Tunteet olivat pelko
ja viha. Tutkimuksen käytännön järjestelyistä tehtiin tiedote päiväkodin henkilö-
kunnalle (LIITE 2).

Pohdittiin, miten aineistoa saadaan kerättyä luotettavasti. Harkittiin tuokioiden
videotallennusta, mutta koska tarjolla ei ollut kuvaamiseen tarvittavia välineitä,
päätettiin tyytyä tuokioiden tallentamiseen. Todettiin myös, että kuvaaminen voisi
viedä lasten huomiota pois tarinasta. Äänen tallentamiseen oli käytössä sekä puhe-
lin että sanelukone. Päiväkodin henkilökunnan kanssa sovittiin, että tehdään van-
hempia varten tallennuslupa-anomus, josta ilmenee tiedot tutkimuksesta ja vakuu-
tus lasten anonymiteetin säilymisestä. Allekirjoittamalla lomakkeen vanhemmat
antavat luvan lapselle osallistua esitykseen (LIITE 3). Yksi lapsista ei osallistunut
esitykseen, koska vanhemmat eivät antaneet lupaa tallentamiseen.

Sovittiin myös, että tuokioihin osallistuvat varhaiskasvattajat antavat kirjallista palautetta tutkimuksesta. Palautteen antamisen avuksi laadittiin kyselylomake (LIITE 4). Kyselylomake toimitettiin päiväkotiin tutkimusta edeltävän viikon perjantaina 11.9.2015. Palautteet haettiin tutkimusviikon lopussa perjantaina 18.9.2015. Lisäksi varhaiskasvattajia pyydettiin keräämään osastolla lasten kommentteja esityksestä myös jälkikäteen ja toimittamaan ne yhdessä omien palautteiden kanssa.

Tässä tutkimuksessa käytettiin aineistonkeruumenetelmänä havainnointia, esitysten ja palautekeskustelujen tallentamista, sekä kirjallista palautetta varhaiskasvattajilta. Lapset saivat antaa palautetta tuokiosta hymiöillä (LIITE 5). Toimintatutkimuksessa on perusteltua käyttää osallistuvaa havainnointia, koska tarkkailutilanteissa voi olla mahdotonta olla täysin ulkopuolinen. Tutkijan on myös puututtava tarvittaessa tilanteen kulkuun ja tunnettava tutkimuksen kohteensa voidakseen tarkastella tilanteita tutkittavien lähtökohdista käsin. (Metsämuuronen 2005, 228.) Tässä tutkimuksessa havainnoija osallistui tuokioon, mutta ei tarinan esittämiseen. Kertojana toimiva tutkija huolehti, että esitys pysyi aiheen teemassa. Lapset ovat kohderyhmänä tutkijoille tuttu.

Päätettiin, että toinen tutkijoista toimii kertojana ja jututtaa lapsia. Toinen tutkija keskittyy tallentamaan tuokioita, tarkkailemaan lapsia ja keräämään heiltä palautetta. Lapsilta pyydettiin mielipidettä hymynaamakortein. Tilaisuuden lopuksi he saivat valita omaa tunnettaan kuvaavan ”naaman” kahden kesken tutkijan kanssa poistuessaan tilasta. Tällä pyrittiin vähentämään lasten vaikuttamista toistensa mielipiteisiin. Saatu aineisto kirjattiin. Palautekeskustelu tuokioon osallistuneen varhaiskasvattajan kanssa pidettiin heti tuokion jälkeen. Palautekeskustelussa varhaiskasvattajalta kysyttiin, miten lasten keskittyminen ja osallistuminen vastasi lasten tapaan käyttäytyä päiväkodissa. Näin pystyttiin vertaamaan tutkijoiden tekemiä havaintoja varhaiskasvattajien palautteeseen. Heiltä kysyttiin myös mielipidettä esityksestä ja mahdollisia parannus- tai muutosehdotuksia tehtäväksi seuraavaan tuokioon.

5.7 Tutkimuksen eettisyys, reliabiliteetti ja validiteetti

Lapsiin kohdistuvan tutkimuksen eettisyyttä pohdittaessa on otettava huomioon koko tutkimusprosessi ongelman asettelusta ja tutkimusmetodiikasta havaintojen tulkintaan. Tutkimuksen etiikassa on kysymys vuorovaikutuksen perusarvoista ja tutkijan on ymmärrettävä ja kunnioitettava tutkimuskohdetta. Tutkijan on myös tiedostettava että, miten hän käyttää valtaa tutkimusta tehdessään. (Ruoppila 1999, 26.) Tässä tutkimuksessa toiminta suunniteltiin lapsilähtöisesti ja heidän kokemusmaailmansa huomioiden. Havainnot tulkittiin nimettöminä, joten anonymiteetti säilyi tutkimuksessa. Tutkimuskohdetta kunnioitettiin muun muassa siten, ettei häntä pakotettu osallistumaan toimintaan. Tutkijat voivat houkutella lasta osallistumaan, mutta eivät saa painostaa häntä. Osallistuminen esityksiin ja osallisuus niiden aikana oli vapaaehtoista, kuten draamakasvatuksen periaatteisiin kuuluu. Näin ollen tätä tutkimusta voidaan pitää eettisenä myös lasten näkökulmasta.

Tutkimustulosten luotettavuus ja pätevyys vaihtelevat huolimatta siitä, että tutkimusta tehdessä pyritään välttämään virheitä. Tämän vuoksi on tarpeen arvioida tehdyn tutkimuksen luotettavuutta eli reliabiliteettia. Tutkimusta voidaan pitää luotettavana, jos se ei anna sattumanvaraisia tuloksia. Esimerkiksi silloin, kun kaksi tutkijaa päätyy samaan tulokseen, sitä voidaan pitää reliaabelina. (Hirsjärvi, Remes & Sajavaara 2004, 216.)

Validiteetti tarkoittaa tutkimuksen pätevyyttä, perusteellisuutta sekä oikeita tuloksia ja päätelmiä (Saaranen-Kauppinen & Puusniekka 2006 d). Toimintatutkimuksen näkökulmasta validi tieto on suhteellista tietoa, jonka pätevyys liittyy tiedon tarvitsijaan, sen hankkijaan sekä tiedon lähteeseen. Toimintatutkimuksessa validiteetti liittyy sekä tiedon tarvitsijaan, sen hankkijaan että tiedon lähteeseen. Validi tieto on tällöin suhteellista tietoa, eikä ole olemassa ainoaa totuutta, vaan jatkumo erehdyksen ja totuuden välillä. Toimintatutkimuksessa on kyseessä kokemuspäisen tiedon validointi. (Anttila 2006.)

Tätä tutkimusta voidaan pitää validina, koska tuokiot ja toiminta on suunniteltu lapsilähtöisesti huomioiden lapsen ikä ja kokemusmaailma. Toimintatutkimuksessa havainnointi on luonteva keino kerätä aineistoa. Validiteettia lisää tutkijoiden

pitkä kokemus varhaiskasvatustyöstä, sekä päiväkodin varhaiskasvattajien haastattelut ja tutkimuksen tarkka raportointi. Lasten havainnointi on vakiintunut työväline varhaiskasvatuksessa. Havainnot, lasten kommentit ja varhaiskasvattajien antamat suulliset vastaukset tallennettiin. Varhaiskasvattajat antoivat kirjallista palautetta kysymyslomakkeella tutkimuksen päätteeksi. Tutkijoiden sekä varhaiskasvattajien näkemys havainnoista oli yhtenäinen, mikä lisää luotettavuutta. Kun toimitaan lasten kanssa, on huomioitava, että heidän toimintaan vaikuttaa monet tutkimuksesta riippumattomat asiat esimerkiksi vireystila, mieliala tai päivän ajankohta. Tämä heikentää tutkimuksen luotettavuutta.

Toimintatutkimusta kritisoidaan muun muassa siitä, että sen kohde on tilanteeseen sidottu, ja otos on pieni, eikä tuloksia voida yleistää. Huonoina puolina myös nähdään, että tavoitteet ja metodit ovat epäselvästi määritellyt, sekä teoriaa ja käytäntöä ei onnistuta yhdistämään toisiinsa. (Metsämuuronen 2005, 220.) Tämän tutkimuksen tarkoituksena on löytää työvälineitä sovellettavaksi varhaiskasvattajan käyttöön erilaisissa lapsiryhmissä. Tässä tutkimuksessa otos on pieni; yhden päiväkodin neljä- ja viisivuotiaat lapset, mutta toiminnan idean ajatellaan olevan sovellettavissa päivähoitotyöhön. Toimintatutkimuksen eräs etu on Grönforsin mukaan se, että tutkimus ja suunnittelu etenevät samanaikaisesti ja tutkimuksen tulosta voidaan arvioida välittömästi ja vaiheittain (Metsämuuronen 2005, 219).

6 TUTKIMUSTULOKSET

Tutkimustulokset koostuvat tuokioista, joita kehitettiin reflektoinnin pohjalta, havainnoista sekä varhaiskasvattajien että lasten palautteesta. Varhaiskasvattajien suulliset kommentit käsitellään tuokioiden yhteydessä. Heiltä saadut kirjalliset vastaukset käsitellään erillisenä kappaleena.

6.1 Pupu voittaa pelkonsa – pelontunteen käsittelyä

Ensimmäisen päivän aiheena oli tunne pelko. Lapset tulivat esityksiin pienryhmissä varhaiskasvattajan kanssa, ja ennen tilaan siirtymistä luotiin tunnelmaa. Tunnelmaa luotiin kertomalla lapsille, minne ollaan menossa ja miksi, sekä annettiin lasten ottaa korista mukaan taikakäpy, jonka avulla he ymmärtävät eläinten kieltä. Samalla lapsille kerrottiin, miten taikametsässä tulee käyttäytyä, etteivät metsän eläimet säikähdä ja pakene koloihinsa. Taikakävyt sai ottaa mukaan esitykseen. Lapsille näytettiin taikakello, jota kilistettäessä tilanne metsässä pysäytetään. Sen jälkeen lapset saavat osallistua esityksen kulkuun. He voivat halutessaan kertoa mielipiteitään ja ehdotuksiaan siitä, miten tilanteessa tulisi edetä ja miltähän eläinlapsista tuntuu.

6.1.1 Tarinan runko

Tarinan rungon mukaan metsän eläinlapset kokoontuvat päivisin aukiolle. Tänään mukana ovat Susi, Siili, Pöllö ja Pupu. Kaikki hyppivät kiveltä alas ja esittävät temppuja, mutta Pupu kieltäytyy seisoen yksin sivussa. Tarinan kerronta pysäytetään kilistämällä taikakelloa, jolloin lapsilta kysytään tilanteeseen liittyen:

”Mikähän Pupulla on?”

”Mikä voisi auttaa Pupua?”

Tarina jatkuu siten, että toisten eläinlasten jatkaessa hyppimistä, Susi menee kysymään yksin seisovalta Pupulta, miksi hän ei halua osallistua. Pupu kertoo, että häntä pelottaa. Hän on huolissaan, ettei osaa hypätä ja toiset nauravat hänelle. Pupu pelkää myös satuttavansa itsensä tai olevansa kaikista huonoin. Kelloa kilistetään, ja lapset saavat halutessaan kertoa, miten heidän mielestään eläinlasten ti-

lanne voitaisiin ratkaista ja mitä tarinassa voisi jatkossa tapahtua. Lapsilta kysytään:

”Onko teitä koskaan pelottanut?”

”Mikä on pelottanut?”

”Mitä voi tehdä, jos pelottaa?”

Tarinan jatkuessa ratkaisu voisi olla, että ensimmäisen tempun Pupu tekee yhdessä kaverin kanssa ja pikkuhiljaa rohkaistuu. Nyt kaverit kannustavat ja iloitsevat Pupun rohkeudesta. Taikakello soi jälleen, ja lapsilta kysytään:

”Miltä Pupusta tuntuu, kun se uskaltaa?”

”Miltä tuntuu kun kaverit kannustaa?”

Tarina loppuu siihen, että eläimet jatkavat leikkiään metsässä ja valoja himmennetään. Kiitetään lapsia avusta ja ohjataan heidät yksitellen ulos ovesta, jonka ulkopuolella havainnoija kysyy palautetta hymiöillä.

6.1.2 Ensimmäinen ryhmä

Ensimmäisen päivän ensimmäiseen tuokioon osallistui kuusi lasta sekä ryhmän varhaiskasvattaja.

Lasten havainnointi: Esityspaikkana toiminut väestönsuoja sijaitsee yhteisen ruokailutilan vieressä ja osalla ryhmistä oli aamupala vielä kesken. Tarinaa alustettaessa tilassa oli hälinää ja astioiden kilinää, mutta siitä huolimatta tuokioon osallistuneet lapset olivat hyvin mukana ja ottivat mielellään kävyn käteensä. He olivat innokkaita siirtymään Taikametsään tapaamaan eläinlapsia. Tarinan alussa lapset seurasivat hyvin keskittyneesti. Heidän ilmeensä kertoivat tarinaan eläytymisestä; hymyjä näkyi iloisissa kohdissa ja vakavuutta ilmeni surullisissa tapah- tumissa. Kun kelloa kilistettiin tarinan keskeytymisen ja lasten osallistumisen merkiksi, heidän mielenkiintonsa herpaantui, ja se kohdistui kulisseeihin. Lapset eivät osallistuneet keskusteluun kovin innokkaasti. He vastasivat lyhyesti. Esimerkiksi kysyttäessä, miltä tuntuu jos jää yksin, saatiin vastaukseksi:

”pahalta”

Lapset kertoivat omista pelon aiheistaan:

”jos verhon takana on mörkö”

”joku on sängyn alla”

”verho on mörkö”

He ehdottivat keinoja, miten tilanne voitaisiin ratkaista:

”sängyn alla on vaan pelkkä lattia”

”huudan iskää kattomaan sinne”

Tuokion aikana osa lapsista vaihtoi paikkaa edestakaisin penkiltä patjalle ja päinvastoin.

Varhaiskasvattajan huomiot: Varhaiskasvattajan mukaan lapset keskittyivät esitykseen hyvin ja kommentoivat sitä heille tyypilliseen tapaan. Hänen mielestään lapsille olisi hyvä antaa enemmän aikaa osallistua keskusteluun. Varhaiskasvattaja kiinnitti huomiota lasten levottomuuteen istuinpaikan valinnassa. Muutama lapsi siirtyi penkin taakse, koska heitä jännitti. Varhaiskasvattajan mielestä lasten oli vaikea tietää, koska on oma vuoro mennä antamaan palaute ja poistua omalle osastolle.

6.1.3 Toinen ryhmä

Tuokioon osallistui neljä lasta ja varhaiskasvattaja. Tämän ryhmän lapset olivat osallistujista nuorimpia.

Toiseen tuokioon tehdyt muutokset: Ennen ryhmän tuloa poistimme tilasta penkin levottoman liikehdinnän vähentämiseksi, jolloin lapset saivat istua patjalla. Sovimme myös, että havainnoija kutsuu lapset sanomalla ”seuraava” tilasta poistuttaessa. Kertoja kiinnittää huomiota siihen, että lapsille tulee antaa aikaa keskusteluun osallistumiseen.

Lasten havainnointi: Lapset kiinnittivät erityisen paljon huomiota kulisseeihin sekä teknisiin laitteisiin. Verhon takaa vilkkui tallentavasta puhelimesta sinistä valoa, jota lapset ihmettelivät. He keskittyivät tarinaan, mutta välillä mielenkiinto siirtyi kävyillä leikkimiseen ja tilan yksityiskohtien huomioimiseen. Lapset osallistuivat keskusteluun muutamalla lauseella. He kertoivat miltä voi tuntua ja antoivat neuvoja:

”ihan pahalta”

”mua ei pelota mikään”

”voi pitää kädestä kiinni kun hyppää ettei se kaatuis”

Osalla lapsista puhe oli vielä epäselvää, jolloin sitä oli vaikea ymmärtää, eikä kaikkea ymmärretty. Ymmärrystä hankaloitti myös se, että lasten kommentoimissa, osa kommenteista ei koskenut itse esitystä, vaan jotain heidän omiin kokemuksiinsa liittyvää.

”se oli tuhma, kun se varasti sen Lennartin mopon”

Varhaiskasvattajan huomiot: Lastentarhanopettaja ehdotti, että kävyt kerätään pois ennen esityksen alkua, ettei huomio mene niihin. Hän neuvoi käyttämään tilan esittelyyn enemmän aikaa ennen esityksen alkua ja kertomaan teknisten laitteiden tarkoituksen, sekä miksi havainnoitsija istuu tilassa. Kasvattaja kertoi, että osalla lapsista on kielellisiä vaikeuksia. Mietittiin yhdessä, miten saadaan mahdollisimman hyvin tallennettua heidän kommentit. Samoin mietittiin, mikä on varhaiskasvattajan rooli; kuinka paljon hän tukee lasten osallistumista. Asian käsittely jäi kesken, koska varhaiskasvattaja joutui poistumaan kesken palautekeskustelun.

6.1.4 Kolmas ryhmä

Esitykseen osallistui kuusi lasta ja varhaiskasvattaja.

Kolmanteen tuokioon tehdyt muutokset: Tarinan alustusvaiheen toimintaa muutettiin siten, että lapset puristivat taikakävyistä käsiinsä taikapölyä, jonka jälkeen kävyt laitettiin takaisin koriin. Esityksen alkuun tehtiin seuraavat muutokset;

tila ja rekvisiitta esiteltiin tarkemmin kuin edellisen ryhmän kanssa, jonka jälkeen kertoja kiinnittää lasten huomion havainnoitsijaan. Havainnoitsija esitteli itsensä ja syyn, miksi hän istui sivussa. Hän esitteli myös sanelukoneen, jolla tallennettiin lasten kommentit ja esitys. Puhelimen sininen valo peitettiin kävyllä.

Lasten havainnointi: Esityksen aikana näytti siltä, että lapset keskittyivät tarinaan paljon edellistä ryhmää paremmin, kun huomio ei kiinnittynyt lavasteisiin. Lasten ilmeet kertoivat eläytymisestä ja he olivat selvästi enemmän kiinnostuneita esityksestä kuin keskustelemisesta. Tarinaa kerrottaessa kaikki kuuntelivat tarkkaavaisesti. Keskustelujen aikana osa lapsista näytti pitkästyneeltä. Jotkut olivat hiukan levottomia. Kysyttäessä: ”Miten Pupun saisi leikkiin mukaan”, oli pitkään hiljaista, kunnes yksi lapsista totesi:

”ne jotka ei tykkää, ei tuu ainakaan mukaan”

Tarinan jatkuessa kaikki kuuntelivat jälleen intensiivisesti. Tuokion loppupuolella keskustelu vilkastui. Muutama aktiivinen lapsi kertoi omista kokemuksistaan, sekä ehdotti ratkaisuja tilanteeseen. Myös tässä ryhmässä pohdittiin, miten voi toimia, jos luulee sängyn alla olevan jotain. Pelon voittamiseen tarjottiin keinoja:

”pitää vaan harjoitella”

”mä meen papan viereen”

Kertoja muutti tarinaa lasten ehdotusten mukaan; pupu harjoitteli hyppäämistä ensin matalalta pitäen ystävää kädestä kunnes uskalsi hypätä yksin.

Varhaiskasvattajan huomiot: Tämän ryhmän aikuinen ehdotti, että yleisön ja tarinan kertojan tilaa voisi pienentää, että saadaan läheisempi tunnelma lasten ja eläinhahmojen välille. Hänen mielestään lapset kuuntelivat tarkkaan ja keskittyivät esitykseen, mutta eivät olleet kovin innokkaita osallistumaan keskusteluun. Varhaiskasvattajan mielestä lapset toimivat hyvin rennosti ja oman persoonansa mukaisesti. Hän huomasi, että esiin tuli myös voimakkaita tunnetiloja kuten viha.

”ei se ota mukaan, jos se vihaa!”

Lapset eivät enää kiinnittäneet huomiota havainnoitsijaan, taustaan tai tallentimiiin.

6.1.5 Neljäs ryhmä

Viimeiseen tuokioon osallistui kuusi lasta ja kasvattaja.

Neljänteen tuokioon tehdyt muutokset: Tila esiteltiin tarkasti, koska sen oli todettu toimivan edellisessä esityksessä. Ennen esityksen aloittamista näyttämöä oli siirretty noin puoli metriä lähemmäksi lapsia varhaiskasvattajan ehdotuksen mukaisesti.

Lasten havainnointi: Ulkopuolelta kuului hieman hälinää, koska lounas oli alkamassa. Viimeinen esitys oli lasten keskittymisen kannalta haastavin, koska lapset olivat väsyneitä aamun toiminnasta ja odottivat lounasta. Suurin osa lapsista kuitenkin eläytyi ajoittain ilmeistä päätellen hyvin. Pupun haluttomuutta osallistua leikkiin kommentoitiin seuraavanlaisesti:

”sitä kiukuttaa”

”ehkä sillä ei ole kaveria”

Lapset olivat hiljaa, kun kertoja pyysi vinkkiä, miten Pupu saataisiin leikkiin mukaan. Omia pelkoja koskevaan kysymykseen tuli vastaus:

”mua ei, mutta Emiliaa on”

Avuksi Pupun kokemaan pelkoon eräs tyttö ehdotti:

”jos sen ottais syliin”

Tarinassa eläinlapset nauroivat, kun Susi kaatui. Tähän lapset kommentoivat:

”tuntuu surulliselta”

”pitää pyytää anteeksi”

”ei saa nauraa”

Yksi lapsista oli levoton ja lastentarhanopettaja joutui vähän rauhoittelemaan häntä. Esityksen loppupuolella lasten keskittyminen herpaantui, eivätkä he enää jaksaneet osallistua keskusteluun.

Varhaiskasvattajan huomiot: Kasvattajan mielestä esitys ja tunnelma olivat hyviä. Tuokion pitäminen juuri ennen lounasta oli haastava. Ryhmä ei lähtenyt omaloitteisesti mukaan vaan osa lapsista meni lukkoon. Hänen mukaan kerronta ja äänenkäyttö onnistuivat hyvin. Hän ehdotti puheen tauottamista, koska hänen mukaan puhe eteni ehkä liian nopeasti.

6.1.6 Tutkijoiden huomiot

Tarinan kulku oli jokaisella kerralla hiukan erilainen, koska se kerrottiin elämyksellisen tarinan kerronnan keinoin improvisoiden ja muistinvaraisesti. Tarina muuttui myös, koska huomioitiin edellisten ryhmien kasvattajien parannusehdotukset sekä lasten kommentit. Todettiin, että jatkossa pitää kiinnittää huomiota siihen, miten saataisiin lapset osallistumaan tarinaan enemmän.

Lapsille tehtävissä kysymyksissä oli tarkoitus välttää suljettuja kysymyksiä, mutta koska he eivät olleet riittävän aktiivisia, niitä tuli tehtyä. Tarinankertoja tuntee lapset, josta on sekä hyötyä että haittaa. Etuna on muun muassa se, että kykenee ennakoimaan tilanteita ja haittana se, että jännittää määrättyjen lasten mahdollisesti haastavaa käytöstä etukäteen.

Seuraavan tutkimuspäivän tuokioita varten tarinaa suunniteltiin tarkemmin etukäteen. Pohdittiin myös lapsille esitettäviä kysymyksiä edellisen päivän kokemusten pohjalta. Päätettiin kiinnittää huomiota, että suurin osa kysymyksistä olisi avoimia. Päivän aikataulut menivät odotettua nopeammin, joten joidenkin esitysten väliin jäi tyhjää aikaa. Tämä voi johtua osittain siitä, että kerronnan tempo oli ajoittain liian nopea, eikä sitä tauotettu riittävästi. Tiistain kokemukset otettiin huomioon suunniteltaessa keskiviikon kokonaisuutta. Päätettiin kiinnittää entistä tarkempaa huomiota lasten kommentteihin ja tehdä niiden pohjalta keskustelua lisääviä kysymyksiä.

6.2 Siilin huono päivä – vihantunteen käsittely

Toisen päivän aiheena oli vihan tunne. Edellisen päivän aikana saatujen palautteiden, sekä omien huomioiden pohjalta, ryhdyttiin suunnittelemaan seuraavan päivän tuokioita. Suunniteltiin ja kirjoitettiin vihan tunteeseen liittyvä tarina. Päätettiin, että lapsille tarkoitetut kysymykset kirjoitetaan erilliselle paperille, että kysymykset muistettaisiin esittää juuri siinä muodossa kuin haluttiin ja oikeissa kohdissa. Tarkoituksena oli saada lapset osallistumaan tarinan kulkuun edellistä päivää innokkaammin. Haluttiin myös saada heiltä enemmän kommentteja, joten päätettiin välttää suljettuja kysymyksiä, joihin voi vastata lyhyesti: ”ei” tai ”joo”. Samoin varhaiskasvattajia pyydettiin tukemaan ja rohkaisemaan lasten osallistumista tarinan muodostamiseen. Koska he tuntevat lapset hyvin, he osaavat päätellä, ketkä lapset tarvitsevat rohkaisua. Tarinan kerronnassa haluttiin nyt panostaa erityisesti kiireettömyyteen ja riittävään tauottamiseen, että lapsille jäisi riittävästi aikaa tuoda esiin ajatuksiaan. Myös tutkijat olivat huomanneet, että käpyjen kädessä pitäminen häiritsi lasten keskittymistä esitykseen. Tutkijat halusivat kuitenkin lisätä tilalle jotain konkreettista. Päätettiin, että otettaessa taikakäpy käteen lasketaan yhdessä lasten kanssa kolmeen: 1-2-3. Sen jälkeen kertoja ja lapset avaavat kätensä yhtä aikaa ja puhaltavat taikapölyn ilmaan. Tällä toiminnalla tavoiteltiin lasten innostuneisuuden lisääntymistä, sekä haluttiin luoda odotuksen tuntua esitystä kohtaan. Taikametsän ja havainnoijan esittelyssä päätettiin toimia samoin kuin edellisenä päivänä, koska mukana oli sellaisia lapsia, jotka eivät osallistuneet edellisenä päivänä.

6.2.1 Tarinan runko

Tarinassa Pupu, Pöllö ja Susi kokoontuvat lapsille jo tutuksi tulleelle metsäaukiolle rakentamaan kävyistä linnaa. He pohtivat Siilin puuttumista ja odottavat tätä innoissaan. Siilin saapuessa eläinlapset näkevät hänen käytöksestään, että hän on vihainen. Siili potkii käpyjä, vastaa ystävilleen tylästi ja häiritsee heidän rakentamistaan. Toiset eläinlapset alkavat ärsyntyä Siilin käytöksestä. Kello soi ja lapsille esitetään kysymykset:

”Mikähän Siilillä on hätänä?”

”Neuvokaa, mitä eläinten pitäisi tehdä kun siili häiriköi”

”Mitä Siilin pitäisi tehdä?”

Eläinlapset jatkavat nahisteluaan ja tilanne kärjistyy siihen, että Siili potkaisee koko linnan nurin, jolloin kävyt lentelevät sinne tänne. Eläinlapset tuohtuvat Siilin käytöksestä ja moittivat tätä. He sanovat Siilille, etteivät halua leikkiä tämän kanssa. Siili vastaa huutamalla: ”Mä vihaan teitä, kukaan ei tykkää musta”. Siili alkaa itkeä. Kello soi toisen kerran, jolloin lapsilta kysytään:

”Miltä näyttää, kun joku on oikein vihainen?”

”Miltä tuntuu, kun on oikein vihainen?”

Tarina jatkuu siten, että Susi ja Pupu keskustelevat keskenään tuohtuneina Siilin käytökseen. Pöllö menee vähin äänin Siilin luo juttelemaan. Hän kysyy Siililtä rauhallisesti, mikä on hätänä. Toiset eläinlapset vaikenevat, kääntyvät Siiliä kohden ja osoittavat kuuntelevansa keskustelua. Siili kertoo Pöllölle, että hän on aamulla riidellyt pikkusisaren kanssa kotona, koska tämä oli luvatta ottanut Siilin lelun. Riidan aikana Siilin lelu oli mennyt rikki, ja tästä suuttuneena Siili työnsi siskonsa nurin. Pikkusisar oli alkanut itkeä ja vanhemmat olivat tulleet paikalle moittien Siiliä. Siili koki tulleen väärin kohdelluksi ja suuttui myös vanhemmilleen. Siili itkee ja kertoo vihaavansa kaikkia, ja sanoo olevansa niin vihainen, että varmasti kohta halkeaa! Kello soi, ja lapsilta kysytään:

”Mikä auttaa silloin, jos on oikein vihainen?”

”Neuvokaa siiliä, mitä sen nyt pitäisi tehdä”

”Mitä kaverit voisivat tehdä?”

”Miten siiliä voisi auttaa?”

Tarinan jatkuessa eläinlapset kokoontuvat Siilin ympärille ja kertovat nyt ymmärtävänsä tämän kiukkuisuutta. He kertovat myös omista tavoistaan toimia silloin, kun oikein harmittaa ja kiukuttaa. Susi kertoo hyppivänsä tasajalkaa. Pupu sanoo,

että on heittänyt oman lelunsa lattialle. Eläinlapset osoittavat myötätuntoa Siiliä kohtaan ja esittävät eri vaihtoehtoja, miten Siilin mieltä voisi parantaa: ”Silitäkö sun selkää”. Kello soi ja lapsilta kysytään:

”Mitä voi/saa tehdä silloin jos on oikein vihainen?”

”Mitä ei voi/ ei saa tehdä vaikka on kuinka vihainen?”

Tarina jatkuu siten, että Siili pikkuhiljaa rauhoittuu. Hän pyytää käytöstään anteeksi ja kertoo, ettei vihaa kavereita, eikä perhettään. Eläinlapset lähtevät yhdessä rakentamaan linnaa uudelleen. Hetken rakenneltuaan Siili päättää lähteä kotiin sopimaan riidan vanhempien ja pikkusisaren kanssa. Hyvillä mielin toiset eläimet jatkavat rakentelua siilin lähtiessä kotiin. Lapsille kerrotaan, että nyt eläimet jätetään metsään jatkamaan puuhiaan. Lapsia kiitetään avusta ja pyydetään poistumaan yksitellen esityksestä, sekä vastaamaan hymynaama kysymykseen.

6.2.2 Ensimmäinen ryhmä

Päiväkodissa oli aikaistettu aamupalan tarjoamista, jotta ulkopuoliset häiriötekijät tarinaa alustettaessa jäisivät mahdollisimman vähäisiksi. Tuokioihin tulevat varhaiskasvattajat olivat vaihtaneet ryhmien osallistumisjärjestystä, että samat lapset eivät kahta kertaa osallistu viimeiseen tai ensimmäiseen tuokioon. Keskiviikon ensimmäiseen tuokioon osallistui viisi lasta ryhmän kasvattajan kanssa.

Tuokioon tehdyt muutokset: Tarinan rakenne oli mietitty tarkemmin, ja lapsille esitettävät kysymykset oli muotoiltu paremmin kuin edellisen päivän tuokioissa. Tiistain viimeisen ryhmän varhaiskasvattaja arvioi kerronnan tempoa liian nopeaksi ja ehdotti puheen hidastamista. Tämä otettiin huomioon keskiviikon tuokioissa. Alustuksessa käpyjen kanssa otettiin käyttöön uusi toimintamalli.

Lasten havainnointi: Tarinan alustukseen tehty muutos toimi hyvin. Se vahvisti lasten kiinnostusta esitykseen, sekä viritti heidät sadun tunnelmaan. Lapset keskittyivät kokonaisuutena edellistä päivää paremmin. He katsoivat tarkkaavaisesti esitystä ilmeiden kertoessa heidän eläytymisestään tarinaan. Kellon soidessa kertoja ihmetteli Siilin käytöstä sanoen: ”Onpas se Siili nyt vihainen”. Tämä lisäsi lasten

aktiivisuutta ja muutama lapsi huudahti ääneen: ”Niin on!” Lapset kiinnittivät myös oma-aloitteisesti huomiota toisia kiusaavan Siilin käytökseen ja kertoivat toimintavaihtoehtoja:

”ehkä Siilin pitäis ottaa oman kävyn”

”pitäis pyytää anteeks”

Joku lapsista samaistui Siiliin, ja joku toinen yhdisti Siilin tilanteen omiin kokemuksiin sisarusuhteissaan.

”mä en ainakaan tee noin”

”mä aina pyydän siskolta, ja se aina antaa kun mä pyydän, meillä on omat lelut”

Kysyttäessä lapsilta, miltä näyttää, kun on vihainen, suurin osa ei osannut vastata:

”en muista”

”en tiedä”

Kaksi lapsista teki vihaisen ilmeen kasvoilleen. Lapset ilmaisivat vihaisuutta myös tömistelemällä jalkojaan lattiaan. Lisäksi heiltä kysyttiin, miltä tuntuu, kun on oikein vihainen. Lapset kuvasivat tunnetta huonoksi, pahaksi tai rumaksi. Lapsilta kysyttiin, mikä auttaa, kun on oikein vihainen, jolloin lapset ehdottivat ratkaisuksi:

”pyytää anteeks”

”ehkä että tule vaan”

Kertoja tuki lasten antamia ehdotuksia myötäilemällä niitä kannustavin sanoin ja positiivisella asenteella. Näin toimimalla haluttiin rohkaista lapsia osallistumaan esityksen kulkuun. Tämän jälkeen pohdittiin, mitä voi tehdä oikein vihaisena. Lapsilta ei tullut kommentteja oma-aloitteisesti, joten kertoja esitti heille vaihtoehtoja, kuten saako vihaisena purra tai huutaa ja kiljua. Lasten mielestä vain eläimet purevat, ja että ei saanut huutaa. Aihetta jatkettiin kysymällä, miksi huutaminen ei ole sallittua, johon yksi lapsista vastasi:

”joku voi luulla, että on joku hätä”

Kaksi lasta yhdisti Siilin käytöksen omaan elämäänsä:

”mun naapurin Saana makasi kerran meidän eteisen lattialla ja kiljui ja potki, mut se on eri kiva kaveri silti”

”enkä mä ees ikinä tee niin”

Tämän jälkeen mietittiin, millä saisi kiukun pois. Lapsilta tuli muutama ehdotus:

”että mä pyydän äitiä ottamaan mut syliin”

”tai nostaan kärryihin”

Tarinan loppuratkaisua muutettiin lasten ehdotusten perusteella siten, että Siiliä haluttiin yhdessä. Tällä haluttiin kuvata syliin ottamista.

Varhaiskasvattajan huomiot: Kasvattajan mielestä tarina oli hyvä ja lähellä lasten ajatusmaailmaa, joten lasten oli helppo samaistua siihen. Hänen mukaansa lapset kuuntelivat tarinaa paremmin kuin edellisenä päivänä. Keskusteltiin kasvattajan kanssa siitä, että tarinassa pitäisi paremmin ilmetä, että Siilin teko on väärin, mutta Siili hyväksytään tästä huolimatta. Päätettiin vielä, että jatkossa molemmat riidan osapuolet pyytävät anteeksi käytöstään. Varhaiskasvattajan mielestään osa lapsista ujusteli tutkijoita, eikä siksi uskaltanut näyttää vihaisia ilmeitä.

6.2.3 Toinen ryhmä

Toiseen esitykseen osallistui ryhmän kasvattaja sekä kuusi lasta.

Tuokioon tehdyt muutokset: Varhaiskasvattajan vinkin mukaan päätettiin tuoda tarinassa selvästi esille, että Siili itsessään ei ole paha, vaan hänen tekonsa oli väärin. Tarinaan lisättiin myös Siilin ja ystävien anteeksipyyntö. Tämän ryhmän lapsille esiteltiin tarkemmin sekä Taikametsä lavasteineen että havainnoitsija, koska edellisenä päivänä he olivat tulleet ensimmäisenä ja esittelyt olivat jääneet suppeaksi. Muuten toimittiin kuten ensimmäisessä esityksessä. Mietittiin, miten lapsia saisi rohkaistua näyttämään vihaisia ilmeitä, mutta tähän ei keksitty ratkaisua.

Lasten havainnointi: Tarinan alustus toimi hyvin. Se loi lapsille sillan satujen maailmaan. Tilaan siirryttäessä lapsia kiinnostivat tallennukseen liittyvät asiat, jotka selitettiin heille, ja vastattiin heidän esittämiin kysymyksiin. Varsinaisen esityksen alkaessa lapset olivat erittäin aktiivisia. Ensimmäisen kellon soiton jälkeen lapset vastasivat heti kertojan esittämään kysymykseen: ”Mikähän siiliä vaivaa?”

”sen takia valmaan kun se oli tosi vihainen!”

”se on niin kiukkuinen koska, koska se voi unohtuu, niistä kaveleista, se älsyttää!”

”no se vaan itkeskelee yksin ku sillä ei oo ketään kavelia”

”joku on varmaan sanonu sille aika pahasti”

Kommenteista välittyi, että lapset tunnustivat vihan tunteen, joka Siilillä oli. Kysyttäessä, miten ystävien pitäisi tehdä tai sanoa Siilille, lapset kommentoivat:

”voisiko se mennä muualle leikkiin?”

”se vois valmaan leikkiä yksin, kun sillä ei oo kavelia”

Tarinan jatkuessa Siilin kiukuttelulla ja käpyjen potkimisella lasten ilmeet kertoivat keskittymisestä ja olivat tarinan tunnetiloja myötäileviä. Kellon soidessa toisen kerran lapset olivat aktiivisia ja antoivat paljon palautetta esityksestä. Lapset aloittivat keskustelun ennen kuin kertoja ehti kysyä mitään. Osa hyvin tuottuneita:

”valmaan sen takii ku ny se niinku, se oli tosi, tosi tuhma”

”niinku et se halus vaan kaikki ottaa itte”,

”NIIN!”

”varmaan sitä, et nyt se on tosi vihainen ja suuttuu muille”

Kysyttäessä, miltä vihainen ilme näyttää, osa lapsista näytti innokkaasti vihaisia ilmeitä ja osa kommentoi:

”ei miltään”

”pahalta”

”voi näyttää niin vihaiselta kuin kettu”

Jotkut lapsista yhdistivät Siilin käytöksen omaan elämäänsä:

”mun Tatu oli niin vihainen ja se rikkoi mun leikin!”

”että, että, miksi mun äiti sanoi että minä en haluu sitä kattoo, että tätä mitä me ollaan nyt katottu, semmosta että ollaan vihaisia!”

Kommentteja tuli paljon, ja lapset piti saada odottamaan vuoroaan ehdotuksissa. Osa kommenteista oli vaikeasti ymmärrettäviä. Tuntui, että niillä ei ollut suoraa yhteyttä tarinaan, vaan ne puhkesivat lasten omasta elämästä, josta tutkijoilla ei ollut tietoa:

”se voisi olla joku tuhma opettaja, joka sanoo että RIIDELKÄÄ!”

” että toinen ottaa toisen kädestä, että toinen potkii toisen kävyn, niin että toinen ei tykkää, niin että kaikki ei tykkää kun niinkun ...paloautosetä tulee!”

Kertojan jatkaessa tarinaa lapset osoittivat iloisin huudahduksin kiinnostusta. Tarinaa kerrottaessa he kuuntelivat tarkkaavaisesti, eivätkä kommentoineet esitystä. Kellon soidessa lapset alkoivat kommentoida heti tarinan tapahtumia, ja heillä oli hyviä parannusehdotuksia. Esimerkiksi kysyttäessä, mikä voisi auttaa Siiliä, kun hän on niin kiukkuinen, lapset vastasivat:

”sille pitäis varmaan niiku antaa leipää”

”silittää!”

”kun sille antais ruokaa, jos se sais vaikka pehmeen leivän”

”pyytää leikkimään”

Tarinan kulkua muutettiin jälleen lasten ehdotusten mukaisesti, jolloin Siili sai leipää, ja ystävät silittivät sitä. Tarinaa kerrottaessa lapset huomioivat Siilin tunnetilan muutoksen kommentoimalla sitä kesken esityksen spontaanisti:

”nyt se ei enää ole vihainen!”

Kelloa kilistettäessä lapsilta kysyttiin mitä voi tehdä, jos on oikein vihainen, mikä silloin auttaa:

”jos on oikein vihainen voi vaikka mennä toisen kotiin leikkii”

”mä menisin vaikkapa Amarilloon”

”omalla kodilla voi olla vihainen”

*”mutta arvaa mitä, keinuminenkin voi auttaa, jos keinuu oikein kauan”,
”mutta jos jää keinun alle voi vaikka kuolla!”*

”kavereilla voi tulla kova ääni ja voi tulla vaikka näin” (laittoi kädet korvien päälle)

Kellon soidessa tarinan jatkumisen merkiksi lapset osoittivat innostustaan sanomalla ”tarina jatkuu”. Kertoja muutti tarinan kulkua edellisen esityksen varhaiskasvattajan ehdotuksen mukaan; kaikki riitatilanteeseen osallistuneet eläinlapset pyysivät anteeksi toisiltaan. Tässä kohtaa tarinaa lapset kiinnittivät huomiota siihen, että heidän ehdotuksensa oli otettu tarinan kulussa huomioon:

”ja oli vielä annettu leipää ja sitä silitystä!”

Varhaiskasvattajan huomiot: Hänen mielestään esityspaikka oli vaikuttava ja näyttävä. Hän piti aloitustapaa sekä metsän, laitteiden ja havainnoijan esittelyä hyvänä. Kasvattajan mielestä lapset olivat todella aktiivisia, kokonaisuus oli hyvä, eikä parannusehdotuksia tullut. Vaikka osa lapsista välillä liikehti levottomasti, kaikkien mielenkiinto esitystä kohtaan säilyi hyvin loppuun asti. Varhaiskasvattaja piti esitystä juuri sopivan mittaisena, koska pitempänä ryhmän hallinta olisi voinut ”lähteä lapasesta”. Hän oli huomannut, että eräs lapsista, jolla oli usein keskittymisvaikeuksia, seurasi esitystä tiiviisti koko ajan.

6.2.4 Kolmas ryhmä

Esitykseen osallistui varhaiskasvattaja viiden lapsen kanssa.

Tuokioon tehdyt muutokset: Edelliseen esitykseen osallistuneelta varhaiskasvattajalta ei tullut parannusehdotuksia. Tutkijat totesivat, että monen perättäisen tarinan kertominen oli raskasta. Huomattiin, että hahmojen nimet menivät edellisessä esityksessä kertojalla sekaisin, ja kysymysten esittäminen ei sujunut suunnitellusti. Kertoja päätti kiinnittää tähän tarkempaa huomiota. Päätettiin korostaa esityk-

sessä sitä, että Siilin kokema tunne on ymmärrettävä ja se tulee hyväksyä. Siilin tapa ilmaista tunnettaan rikkomalla linna oli väärä.

Lasten havainnointi: Esitystä alustettaessa huomattiin, että yksi lapsista oli huonolla tuulella. Hän osoitti sen kiukkuisilla kommentteilla. Kaikki muut ryhmän lapsista olivat hyvin alustuksessa mukana. Esityksen alkaessa kaikki lapset kuuntelivat keskittyneesti. Kellon soidessa ensimmäisen kerran lapsilta kysyttiin, mikäähän Siiliä vaivaa. Ensimmäisen kommentin esitti lapsi, joka oli ollut esityksen alussa huonolla tuulella:

”ehkä sillä on huono päivä”

Myös toiset lapset esittivät runsaasi vaihtoehtoja ja kommentoivat esitystä:

”varmaan öö pitäis sekoittaa siiliä tai varmaan pitäis antaa maistaa omaa lääkettään, että mitä se on tehny oikeen kavereilleen”

”no sitte otetaan se käpy takaisin, tai sitten toi pöllö voi ottaa, koska se osaa lentää”

Lapset kiinnittivät huomiota Suteen, joka ei osallistunut riitatilanteeseen:

”miksihän tuo Susi on tuolla sivussa?”

Lasten kysymykseen kertoja vastasi: ”En tiedä. Katsotaanko, mitä siellä seuraavaksi tapahtuu?”. Tarinan kerrontaa jatkettiin suunnitellun rungon mukaan, vaikka lasten ehdotusten perusteella, sitä olisi pitänyt muuttaa. Koska menossa oli seitsemäs esitys, kertojan oli vaikea keskittyä mihinkään muuhun, kuin tarinan hallintaan ja hahmojen toimintaan. Tästä syystä lasten esittämät vaihtoehdot jäivät huomioimatta. Kerronnan edetessä Susi osallistuu tarinan kulkuun riidan sovittavana osapuolena. Tarinan rungossa sovittava eläinlapsi oli Pöllö. Lapset eivät tätä tienneet, eikä se haitannut tarinan kerrontaa. Lapset kuuntelivat tarkkaavaisesti tarinan etenemistä siitä huolimatta, että heidän ehdotuksiaan ei huomioitu tarinassa. Kellon soidessa lapset kertoivat ehdotuksia innokkaasti siihen, miten Siilin tulisi toimia:

”tulla takas vaan ja alkaa leikkiin, niin lopettaa vaan itku ja tulla takas”

”tai vaikka pyytää anteeks”

”sen pitäis pyytää apua”

”mä taas ajattelisin että mitä jos siili muuttais mieltä ja sit noi toisetkin muuttais mieltä ja sit ne kaikki taas rakentais”

Kertoja kysyi lapsilta ehdotuksia siitä, miten mielialaa saisi muutettua, johon lapset vastasivat:

”anteeks pyytämällä”

”mitä jos ne vaikka ... nyt ei oikein irtoa”

Tarinan jatkuessa suunnitellun rungon mukaan lapset kuuntelivat ja katselivat tarkkaavaisesti. Pyydettyä osa lapsista näytti vihaisia kasvoja, mutta osaa lapsia alkoi naurattaa. Osa lapsista kommentoi:

”vihaisella on punaiset posket ja naama voi muuttua”

”koska sillä on kulmat rutussa””

Samoin he osasivat yhdistää tunteen omaan elämäänsä:

”mun sisko on pahan näköinen, kun se on oikein vihainen”

”äiti sanoo aina että jos sen herättää aikaisin niin se on kiukkuinen kuin mehiläinen, järki ei kulje”

Lapsilta kysyttiin, mitä voi tehdä silloin, kun on oikein vihainen:

”odottaa että joku tulisi ovelle joku paras kaveri tai odotan vaan ihan hiljaa, että se menee pois”

Kertoja kysyi lapsilta, mitä on luvallista tehdä vihaisena. Koska lapset eivät osanneet vastata, hän teki suljettuja kysymyksiä, kuten ”saako toista lyödä” tai ”voiko sanoa, että haluan olla yksin”. Kaikki olivat sitä mieltä, että ketään ei saa lyödä. Puhuttaessa siitä, voiko sanoa haluavansa olla yksin, lasten mielipiteet jakaantuivat. Mietittiin myös, miksi jokin tapa on hyväksyttyä, ja jokin toinen ei.

”toiselle voi tulla paha mieli”

”niin, sille joka halua mukaan”

”no kyllä välillä voi olla yksinkin”

Tämän toiminnan aikana eräs lapsista kommentoi jokaiseen kysymykseen, että ”karhut kyllä saa”. Kertoja huomioi hänen kommenttinsa muutaman kerran ja jätti sen jälkeen nämä huomiotta. Näin toimien ryhmä pysyi hallinnassa, eikä lapsen toistuvat kommentit provosoinut muita lapsia, vaan he kuuntelivat tarinaa kiinnostuneina ja ottivat osaa keskusteluun. Heillä oli useita ehdotuksia, miten Siiliä voisi auttaa. Lapset osasivat hyvin yhdistää kertomuksen tapahtumat arkiseen elämänsä ja omaan kokemusmaailmaansa.

Varhaiskasvattajan huomiot: Lapset olivat kiinnostuneita alusta asti ja kaikki olivat mielellään tulleet esitykseen. Hänen mielestään keskustelu oli aktiivista. Varhaiskasvattaja piti hyvänä, että kertoja osasi jättää lapsen provosoinnin huomiotta, koska tämä oli kertojalle tuttu. Lapset olivat rennompia tässä esityksessä kuin edellisenä päivänä. Varhaiskasvattaja totesi, että tällaisen toiminnan kautta voidaan antaa mallia lapsille, miten tulee toimia ongelmatilanteissa. Itseoivaltaaminen on tärkeää, ja foorumiteatterin metodia käytetty ryhmän omassa toiminnassa. Ryhmän aikuiset ovat esittäneet eläinhahmoilla lapsille ryhmässä tapahtuneita todellisia tilanteita. Hänen mielestä kerronta oli rauhallista ja tarina oli sopivan mittainen. Jos se olisi ollut pidempi, lasten keskittyminen olisi voinut herpaantua.

6.2.5 Neljäs ryhmä

Esitykseen osallistui viisi lasta ja ryhmän varhaiskasvattaja.

Tuokioon tehdyt muutokset: Varhaiskasvattaja oli tyytyväinen esitykseen, eikä ehdottanut muutettavaa.

Lasten havainnointi: Esityksen alustuksen aikana lapset olivat hyvin kiinnostuneita ja tulivat innokkaasti katsomaan esitystä. Esityksen alkaessa he huomioivat, että Siili puuttuu esityksestä. He kuuntelivat keskittyneesti ja eläytyivät hyvin tarinaan ilmein ja naurahduksin. Kellon soidessa lapset esittivät innokkaasti mielipiteitä toiminta vaihtoehdoksi, kuten:

”ehkä niiden pitäisi ottaa omat kävyt”

”sen Siilin pitäis pyytää anteeksi”

Kukaan lapsista ei maininnut mitään siitä, mikä Siiliä vaivasi, eikä kertojakaan muistanut sitä lapsilta kysyä. Tarinan jatkuessa lasten mielenkiinto säilyi edelleen hyvin ja he huokailivat Siilin kiukkuista käytöstä. Lapset myötälivätkertomusta hyväksyvin huudahduksin ja kyselivät tarkennuksia tarinan kulkuun. He eläytyivät tarinaan voimakkaammin kuin edellispäivänä. Siilin itkiessä, lapset osasivat hyvin asettua tämän asemaan, mikä näkyi heidän kasvoiltaan. Pyydetessä lapsia näyttämään vihaisia ilmeitä, osa lapsista rypisti kulmiaan ja laittoi kädet puuskaan eteensä. Muutama lapsi kertoi sanoin, miltä vihaisuus näyttää, ja miltä se tuntuu:

”näyttää vähän uhkaavalta”

”tuntuu kuumalta sisällä”

”tuntuu huonolta”

Siili kertoo aamuisista tapahtumista, jonka jälkeen lapsilta kysytään ehdotuksia siitä, miten Siilin tai toisten eläinlasten tulisi toimia. Lapset esittivät useita vaihtoehtoja. Samoin kuin aikaisemmissa ryhmissä, lapset löysivät yhtymäkohtia omiin kokemuksiinsa ja esittivät kommentteja niistä:

”sitten vaan pitäis pyytää sitä leikkimään”

”pitäsi sopia asia”

”hyvä että se kerto!”

Kertojan kysyessä, miten asian voisi sopia, moni lapsi kommentoi:

”pyytämällä anteeksi”

Kysyttäessä lapsilta, miten kannattaa toimia, jos on vihainen he kommentoivat:

”muuten se ei voi leikkiä, jos on kiukkuinen”

”ehkä ehkä niin niin kovaa lyödä tyynyyn, emmä tee niin, mutta mun pitäisi varmaan joskus kokeilla”

”omaan huoneeseen meen tunniksi, tunnin päästä kiukku häipyy”

Lapset jaksoivat hyvin kuunnella esityksen ja osallistuivat siihen aktiivisesti.

Varhaiskasvattajan huomiot: Tämä toimi hyvin. Lapset olivat paljon rennompia kuin eilen ja he tiesivät, mitä tulee tapahtuu. Lapset olivat hyvin juonessa mukana. Myös ryhmän hiljainen tyttö osallistui esitykseen ja kertoi mielipiteensä. Kasvat-taja oletti, että yhdellä lapsista voi olla kulttuuritaustasta johtuen ehkä vaikeuksia ymmärtää tarinan sisältöä. Kokonaisuutena tämä oli varhaiskasvattajan mielestään toimiva juttu.

6.2.6 Tutkijoiden huomiot

Toiminnan aloittaminen oli edellistä päivää helpompaa, koska silloin saadut ko-kemukset aikataulun ja järjestelyiden toimivuudesta toivat varmuutta työhön ja vähensivät esitysten pitämisen aiheuttamaa jännitystä. Haastetta toi se, ettei uuden tarinan sisäistämiseksi ollut riittävästi aikaa, koska esitykset olivat peräkkäisinä päivinä. Alkuperäiseen suunnitelmaan sisältyi suunnittelupäivä tutkimusten väliin, mutta toista tutkimuspäivää aikaistettiin päiväkodin toiveen mukaisesti.

Todettiin, että esityksissä on monta erilaista muuttuvaa tekijää, jolloin tarinan koossa pitäminen on vaikeaa. Huomattiin, että tarinan esitys olisi vaatinut enem-män harjoittelua, kuin mitä suunnitellessa ymmärrettiin. Todettiin myös, että las-ten antamia ratkaisuehdotuksia olisi pitänyt viedä eteenpäin jatkokysymyksillä, samoin kuin heidän esittämiinsä ratkaisumalleihin olisi kannattanut tarttua pa-remmin. Näin ei aina toimittu. Tämä johtui siitä, että esitykset toteutettiin nopealla aikataululla, jolloin niiden improvisointi oli vaikeaa, ja kertojan keskittyminen herpaantui.

Välillä lapset puhuivat yhtä aikaa, jolloin sanoista oli vaikeaa saada selvää. Las-ten kommenttien tulkinta on haastavaa, koska aikuinen voi ymmärtää lapsen sa-noman väärin. Tämä voi johtua joko lapsen puheen epäselvyydestä tai siitä, että aikuinen tulkitsee ne omasta näkökulmastaan. Huomattiin, että kaikista innok-kaimmin ja rennoimmin osallistuivat nuorimmat lapset. Pohdittiin, että tämän tyyppinen toiminta on ehkä parhaimmillaan noin neljävuotiaiden lasten kanssa.

Lapset esittivät toisena päivänä ratkaisuehdotuksiaan aktiivisemmin kuin ensimmäisenä päivänä. Heidän toisen päivän rentouden pääteltiin johtuvan jo edelliseltä päivältä tutuista hahmoista ja tutusta paikasta. Toisena päivänä lasten kiinnostus säilyi myös kellon soidessa tarinan pysäyttämisen merkiksi keskustelun ajaksi, eikä herpaantunut kuten kävi edellisellä päivänä.

Pohdittiin myös, että vihan tunne saattaa olla jonkun mielestä ahdistava, ja herkkä lapsi saattaa mennä lukkoon. Yksi lapsista, joka pelkoa käsitellessä oli ollut aktiivinen, oli aivan hiljaa vihaa käsiteltäessä. Syitä käytökseen voi olla monia. Todettiin myös, että lapset eivät pidä kaikista tarinoista, vaan jokaisella on omat mielityksensä. Kolmannessa ryhmässä eräs lapsi ehdotti ratkaisuksi Siilin kiusaamiseen, että hänen pitäisi saada maistaa omaa lääkettään. Tähän vastaukseen olisi kannattanut tarttua, ja herättää pohdintaa siitä, että onko oikein kostaa kiusaamista. Olisi pitänyt keskustella siitä, miltä kostaminen tuntuu, ja miten tilanne voisi edetä, jos Siili olisi joutunut itsekin kiusatuksi. Kysymyksiä tehdessä pyrittiin ylläpitämään lasten kiinnostusta siten, että kellon soiton jälkeen kertoja palautti lasten ajatuksia tarinaan, jolloin lasten oli helpompi ymmärtää, mitä heiltä odotettiin. Esimerkiksi kommentoimalla: ”kylläpäs Siiliä nyt kiukuttaa!”

Kokonaisuudessa toinen päivä sujui jouhevammin kuin ensimmäinen. Lapset liikehtivät jonkin verran, mutta se ei haitannut heidän keskittymistään, eikä esitystä. Tarinan seuraaminen oli pääroolissa. Todettiin, että liikehtiminen on lapselle tavallinen tapa olla. Yksi varhaiskasvattajista kommentoi tätä samalla tavalla. Myös muut varhaiskasvattajat olivat huomanneet, että lapset voivat seurata esitystä tiiviisti, vaikka vaihtelevat paikkaa.

Ensimmäisen päivän tuokioiden perusteella todettiin, että aikaa oli riittävästi, joten tarinan kerrontaan ja tauottamiseen pystyttiin käyttämään enemmän aikaa. Näin tarinan kulku oli rauhallisempaa, ja lapsilla enemmän aikaa miettiä ehdotuksiaan ja kommenttejaan.

Kokonaisuudessaan toimintaa voidaan pitää onnistuneena ottaen huomioon, että foorumiteatterin yhdistäminen elämykselliseen sadunkerrontaan oli tutkijoille uutta. Lisäksi haasteita lisäsi monen tuokion peräkkäin pitäminen. Tutkimuksen tar-

koitus on tuottaa uusia työkaluja hyödynnettäväksi varhaiskasvatuksessa. Sen toteuttamisen täytyy olla mahdollista varhaiskasvattajille, joilta ei voi odottaa teatterin ammattilaisen osaamista.

6.3 Varhaiskasvattajien vastaukset

Tutkimuksessa haluttiin tietää, miten lapset osallistuivat ja keskittyivät toimintaan, sekä mitä mieltä varhaiskasvattajat ovat draamatoiminnan vaikutuksesta tunnekasvatukseen. Varhaiskasvattajilta kysyttiin myös, miten toimintaa voitaisiin jatkossa hyödyntää päiväkodissa. Kasvattajan on tärkeää tuntea itsensä ja tiedottaa tunteensa, sekä niiden vaikutuksen omaan käyttäytymiseen. Tämän vuoksi kysyttiin viimeiseksi, miten henkilökunta ottaa omat tunteensa ja niiden tunnistamisen huomioon työskennellessään lapsiryhmässä.

1. Miten lapset osallistuivat ja keskittyivät toimintaan?

Ensimmäisen päivän tuokioihin osallistuneet varhaiskasvattajat olivat sitä mieltä, että lapset olivat innostuneita ja keskittyneitä, mutta jotkut lapsista vähän levottomia tai arkoja.

”Muutama lapsi osallistui aktiivisesti, kertoen omista kokemuksistaan. Osa lapsista ei uskaltanut osallistua, olisivat ehkä tarvinneet hieman enemmän rohkaisua”

”Osa hiljaisia mutta keskittyneitä, joku kuiskuttaa tutulle aikuiselle”

Toisen päivän tuokioissa lapset olivat olleet edellistä päivää aktiivisempia. Jopa eräs lapsi, jolle oli haastavaa keskittyä toimintaan, onnistui siinä.

”Minusta lapset keskittyivät hyvin, jopa J:kin”

”innostuneita, kiinnostuneita ja kaikki mukana, lapset seurasivat katseella kiinnostuneena esityksestä, lapsilta tuli useita ehdotuksia (moni mukana), tarinan loppupuolella alkoi herpaantua, kun taas tarinan lopun lapset seurasivat keskittyneesti.”

”lapset rennompia kuin eilen”

”yksi hiljaisista osallistui keskusteluun monta kertaa”

2. Mitä vaikutusta tällaisella toiminnalla on lapsen tunnekasvatukseen?

Vastaajat näkivät draamatoiminnan tukevan myönteisellä tavalla lapsen tunnekasvatusta. Tärkeimmäksi asiaksi nousi omien ja toisten tunteiden tunnistamisen oppiminen. Tämä näkyi kaikissa vastauksissa, esimerkiksi näin:

”koko elämä on tunteiden kanssa oloa joka hetki”.

Kolme vastaajaa näki empatiakyvyn kehittymisen yhtenä vaikutuksena:

”oppii ottamaan muiden tunteet huomioon”.

Kolmen vastaajan mukaan draamatoiminta auttaa ongelman ratkaisukykyyn, esimerkiksi mielikuvituksen kehittymisen avulla, oppimalla syy-seuraussuhteita tai samaistuessaan sadun hahmoihin. Yksi vastaajista näki tämän johtavan kaveritaitojen kehittymiseen. Rohkeuden lisääntyminen luki kahdessa lomakkeessa:

”pieni ryhmä, hiljaisetkin uskaltavat osallistua paremmin”.

3. Miten toimintaa voitaisiin hyödyntää päiväkodissa jatkossa?

Vastauksista ilmeni, että päiväkodissa on tarkoitus käyttää foorumiteatterin keinoja tunnekasvatuksen tukemisessa. Varhaiskasvattajat pitivät toimintatapaa hyvänä keinona opettaa esimerkiksi käytös- ja yhteistyötapoja sekä leikkejä. Toimintaa toteutetaan pienryhmissä, aluksi siten, että aikuinen esittää eläinhahmoilla tilanteita, ja myöhemmin lapset saavat myös osallistua esityksen tekemiseen.

Yhdessä tuokion jälkeisessä keskustelussa varhaiskasvattaja kertoi, että tällä hetkellä hänen ryhmässä käytetään jo foorumiteatteritoimintaa. Muun muassa arkisia todellisia tilanteita puretaan esittämällä niitä eläinhahmojen avulla, jolloin lapset voivat nähdä keskuudessaan tapahtuneen tilanteen ulkopuolisen silmin. Varhaiskasvattajan mukaan tämä on ollut tehokas keino esimerkiksi saada lapset yhdessä keräämään lelut omille paikoilleen. Lapset muistavat, miten tilanne ratkaistiin eläinhahmojen keskuudessa, ja muistuttavat siitä myös toisiaan.

Lasten osallisuus ja ilmaisutaitojen vahvistaminen ja rohkaistuminen tuotiin myös esille. Yhdessä lomakkeessa toivottiin henkilökunnalle lisää koulutusta ja ehdotettiin foorumiteatterin käyttöä myös laulutuoquioissa sekä juhlissa.

4. Miten työskentelyssä kiinnitetään huomiota henkilökunnan omien tunteiden tunnistamiseen?

Kaikissa vastauksissa tuli esiin omien tunteiden hallinnan tärkeys, sekä tunteiden sanoittaminen lapsille. Kolme vastaajaa painotti omien tunteiden tunnistamisen tärkeyttä. Vastaukset olivat suppeita ja käytännön läheisiä. Kukaan ei pohtinut omien asenteiden, ennakkoluulojen tai oman kasvatushistorian merkitystä itseensä kasvattajana.

Kysymysten lisäksi vastauksissa tuli myönteistä palautetta tuokion alustuksesta, varhaiskasvattajien ja lasten vinkkien huomioimisesta, sekä esityksen kokonaisuudesta.

6.4 Lasten palautteet

Ensimmäisen päivän esitykseen osallistui yhteensä 22 lasta. Heistä 19 valitsi hymilevät kasvot, ja kaksi valitsi apeat kasvot. Yksi lapsista halusi valita molemmat hymiöt, koska hänen mielestään esitykseen sisältyi sekä kivoja, että ikäviä asioita. Lapset, jotka valitsivat apeat kasvot, osallistuivat päivän viimeiseen tuokioon.

Toisen päivän esitykseen osallistui 21 lasta, joista 18 valitsi hymynaaman, ja kolme apeat kasvot. Apeat kasvot valinneet olivat eri lapsia kuin ensimmäisenä tutkimuspäivänä. Yksi heistä oli lapsi, joka edellisellä päivänä oli kuvannut mielipidettään molemmilla hymiöillä. Varhaiskasvattajat kertoivat, että kaikki lapset olivat lähteneet tuokioihin mielellään.

Varhaiskasvattajat keräsivät molempien tutkimuspäivien jälkeen lasten kommentteja tarinoista. Kommentteja saatiin yhteensä 31. Suurin osa kommenteista oli myönteisiä. Lapsista 16 kertoi pitäneensä esityksestä, jotkut perustelivat mielipidettään seuraavasti:

”se päättyi iloisesti”

”puput oli kivoja”

”eläimet oli kivoja”

”koska siinä oli tyttöjä”

”koska susi hyppäsi”.

Kolme lasta piti esitystä tylsänä. Kahden lapsen mielestä se kesti liian kauan, ja yksi sanoi, ettei ollut pitänyt esityksestä. Yksi lapsista kertoi, että tarina oli typerä, koska pupu oli tyttö, mutta kivaa oli se, että siinä oli kolme poikaa. Yksi lapsista ei muistanut mielipidettään. Kahdeksan lapsista muisteli mitä tarinassa tapahtui, mutta eivät arvioineet sen onnistumista millään tavoin.

7 JOHTOPÄÄTÖKSET

Opinnäytetyön tarkoituksena oli selvittää, voidaanko lasten tunteiden käsittelyä tukea foorumiteatterin ja elämyksellisen sadunkerronnan keinoin. Päämääränä oli myös löytää työkaluja tunnekasvatuksen tukemiseen, sekä selvittää, miten saadaan lapset innostumaan toiminnasta.

Tutkimustuloksista voidaan päätellä, että menetelmä auttaa lapsia eläytymään tunteita herättäviin tilanteisiin, ja kannustaa pohtimaan erilaisia ratkaisuja tarinan tapahtumille. Tutkimuksessa kävi ilmi, että lapset tunnistivat tarinan hahmojen tunteita ja yhdistivät niitä omiin vastaavanlaisiin kokemuksiinsa. Tästä voidaan ajatella, että foorumiteatterin avulla voidaan herättää vaikeistakin tunteista keskustelua turvallisesti ulkopuolisen näkökulmasta. On ymmärrettävää, että pienet lapset eivät vielä osaa perustella kantaansa kovin hyvin, mutta interaktiivisen foorumiteatterin avulla sitä on mahdollista harjoitella.

Koska toiminta tapahtuu pienryhmissä, se kannustaa myös ujompia lapsia sanomaan mielipiteensä. Esimerkiksi eräs ujo tyttö, joka harvoin uskaltaa puhua isoissa ryhmätilanteissa, rohkaistui toisena päivänä tarjoamaan ideaansa vihaisen Siilin rauhoittamiseksi. Tutkimusta tehdessä näkyi, että osa lapsista tarvitsee enemmän rohkaisua tai uskaltaa ilmaista ajatuksensa vain tutulle aikuiselle kuiskaten. Osa lapsista oli todella rohkeita ja kertoi ajatuksistaan avoimesti.

Todettiin, että elämykselliseen sadunkerrontaan liittyvät menetelmät, kuten tunnelmanluonti ja improvisaatio, ovat tehokkaita keinoja saada lapsi kiinnostumaan ja innostumaan aiheesta. Pienryhmätoiminta ja lapsen kannustaminen rohkaisevat häntä osallistumaan keskusteluun ja ongelmanratkaisuun. Tutkimusta tehdessä todettiin, että foorumiteatterin keinot ovat toimivia myös arkisissa käytännön ongelmissa, kuten lasten haluttomuudessa kerätä leluja. Eräs päiväkodin varhaiskasvattajista kertoi, että foorumiteatteri on hyvä vaihtoehto jatkuvalla muistuttamiselle. Esimerkiksi edellä mainittua lelujen keräämistä voidaan käsitellä foorumiteatterin keinoin sen sijaan, että siitä muistutettaisiin sanallisin ohjein. Kun aihetta lähestytään ulkopuolisen silmin ja sitä käsitellään interaktiivisesti kuten foorumiteatterissa, on oppiminen usein tehokkaampaa kuin aikuisjohtoisesti opetettu asia.

Tuokiot järjestettiin kahtena päivänä. Suurin osa lapsista osallistui molempiin esityksiin. Otos on pieni pitkälle menevien johtopäätösten tekemiseen, mutta selvä kehitys lasten osallistumisen kasvamisessa oli nähtävissä tässä työssä. Jälkimmäisenä päivänä lapset olivat huomattavan paljon aktiivisempia kuin ensimmäisenä päivänä. Tämä johtui todennäköisesti myös siitä, että tilanne oli toisena päivänä tuttu ja mahdollinen jännitys lieventynyt. Ensimmäisenä päivänä lapset kuuntelivat tarinaa kiinnostuneina, mutta mielenkiinto lopahti, kun tuli keskustelun aika ja he liikehtivät levottomasti. Vastaukset olivat enimmäkseen lyhyitä, kuten esimerkiksi ”*tuntuu hyvältä*” tai ”*pahalta*”. Toisena päivänä lapset olivat aktiivisempia keskustelijoita. Silloin lasten puheenvuorot olivat pidempiä ja monisanaisempia. Tutkimustuloksia tulkitessa ei saatu kaikista tallentuneista lasten kommentteista selvää.

Tutkimuksessa haluttiin myös selvittää, miten lapset saadaan innostumaan toimintaan ja osallistumaan siihen. Huomattiin, että lasten mielenkiinto pysyi käsiteltävässä asiassa, kun tilassa oleva rekvisiitta, tavarat ja henkilöt esiteltiin aluksi. Esityksen alustaminen ennen tilaan tulemistä vaikutti siten, että lapset virittäytyivät tunnelmaan jo ennen varsinaisen esityksen alkua. Huomattiin myös, että lapset panivat merkille, että heidän ehdottamia keinoja oli käytetty tarinan pulman ratkaisemiseksi. Yksi varhaiskasvattajista kertoi, että lapset olivat jälkeenpäin jutelleet tuokiosta ja huomanneet sen, että heidän esittämänsä ratkaisut oli otettu osaksi esitystä. Lasten ehdotusten huomioon ottaminen lisää lapsen tunnetta osallisuudesta ja mahdollisuudesta vaikuttaa. Lapset kokivat ”*me keksittiin*” ratkaisu. Todettiin, että tarinan kertojan tulee kuunnella lapsilta tulevia pieniäkin ehdotuksia tarkasti ja muuttaa esitystä niiden mukaan. Esitykseen valmistautuminen on tärkeää, mutta sitäkin tärkeämpää on kiinnittää huomiota kertojan vireystilaan. On myös tärkeää huolehtia, ettei esityksiä ole liian monta peräkkäin. Toimintaa toteutettaessa on tärkeää, että sitä tehdään toistuvasti esimerkiksi kaksi kertaa viikossa. Tällöin toiminnasta muodostuu rutiininomainen eikä huomio enää kiinnity esittämiseen, vaan voidaan keskittyä lasten kommentteihin, ja niiden liittämiseen osaksi esitystä. Onnistuakseen foorumiteatteri ei aina tarvitse paljoa rekvisiittaa, vaan sitä voidaan toteuttaa vaikka pelkkien pöytäteatterihahmojen avulla.

Tutkimuksen esioletuksena oli, että toiminta lisää ryhmänhallintaa. Foorumiteatteritoiminnassa kasvattajalla on huomio täysin lapsiryhmässä toisin kuin kirjaa lukiessa. Tarinaa kehitellään yhdessä lasten kanssa, jolloin kasvattaja kuuntelee lapsia oppien tuntemaan heitä yhä paremmin. Tällainen vuorovaikutus antaa kasvattajalle lapsista sellaista tietoa, jonka avulla hän osaa ennakoida erilaisia tilanteita, jolloin ryhmänhallintakyky vahvistuu. Tämä oletus perustui myös tutkijoiden pitkään kokemukseen varhaiskasvattajina. Pitkä kokemus päivähoitotyössä auttaa havainnoimaan ja tulkitsemaan lasta, sekä tuo rohkeutta toimia tilanteen kulloinkin vaatimalla tavalla. Tämä auttaa reagoimaan tapahtumiin ennen kuin ne pääsevät kärjistymään. Tutkijat kokivat, että esitetty esioletus vahvistui.

Samoin esioletuksena mainittiin, että oppiminen on tehokkaampaa näillä keinoin. Lasten on helpompi käsitellä tunteisiin liittyviä asioita draaman avulla, koska silloin he voivat osallistua toimintaan ulkopuolelta, vaikka itse tunnekokemus kumpuaakin heidän omista kokemuksistaan. Tätä oletusta vahvisti myös varhaiskasvattajilta saatu tieto. He olivat huomanneet, että draaman keinoin opitut asiat jäivät hyvin lasten mieleen, ja se näkyi lasten toiminnassa myöhemmin vastaavissa tilanteissa. Tutkimus oli liian lyhyt ja suppea, jotta sen perusteella voitaisiin arvioida esioletuksen toteutumista luotettavasti. Tutkimuksen perusteella voidaan kuitenkin olettaa, että interaktiivisella toiminnalla on myönteinen merkitys lapsen oppimiseen.

Varhaiskasvattajien palautteet myötäilivät tutkijoiden huomioita. Huomattiin, että suulliset palautteet olivat varovaisia. Osa varhaiskasvattajista tuntui epävarmoilta siitä, millaista palautetta heiltä odotetaan. Tämän arvioitiin johtuvan tältä osin puutteellisesta ohjeistuksesta. Kasvattajien omien tunteiden huomioimista koskevaan kysymykseen vastattiin suppeasti, joten niiden perusteella ei voitu tehdä päteviä johtopäätöksiä.

Molempien päivien aikana saatiin lapsilta yhteensä 45 hymiöpalautetta, joista 40 oli myönteisiä. Tästä voidaan päätellä, että suurin osa lapsista piti esityksestä ja koki sen kiinnostavana. Tosin hymynaama palautteissa on hyvä tiedostaa, miten lapset ymmärtävät kysymyksen. Voi näyttää siltä, että lapsi nauttii esityksestä, mutta valitsee palautetta antaessaan hapannaaman. Arveltiin, että tähän voisi olla

syynä se, että palautteen antaja kommentoi hymynaamalla tunnetilaa, joka oli surullinen, eikä välttämättä sitä pitikö hän esityksestä.

Mietittäessä, miten onnistuttiin käsittelemään tunteita tuokioiden avulla, huomattiin, että molemmissa esityksissä oli parantamisen varaa. Tarkoitus oli luoda pelkotarina, joka on lähellä lapsen omaa kokemusmaailmaa, jotta lapsi kykenee samaistumaan siihen. Tarina lähti kuitenkin aikuisten näkemyksestä lasten pelosta, eikä lasten ajatuksista. Tämä tuli ilmi muun muassa lapsilta saaduista palautteista, kun he peloista kysyttäessä kertoivat pelkäävänsä, että verhon takana on mörkö. Pupun kokema pelko hyppäämistä kohtaan ei ehkä tuntunut lapsista riittävän konkreettiselta pelon aiheelta. Pelon tunnetta ei onnistuttu välittämään halutulla tavalla lapsille. Vihasta kertova tarina onnistui hyvin ja lapset tunnistivat vihan tunteen. Lapset osasivat myös ehdottaa monia keinoja rauhoittaa vihastunutta. Heidän ajatuksiaan olisi voinut jatkaa, mutta kertoja ei kyennyt tarttumaan niihin, koska esityksiä oli monta takana. Suunnitteluvaiheessa ei osattu arvioida, miten vaativaa on esittää monta tuokiota peräkkäin. Toisen tutkimuspäivän loppupuolella tarinan kertominen vaati kertojan kaiken huomion, jolloin hän ei kyennyt reagoimaan riittävästi lasten ehdotuksiin vaan tarinaa vietiin eteenpäin suunnitellun rungon mukaan.

Tutkimustuloksena voidaan pitää myös sitä tietoa ja kokemusta, mitä tätä tutkimusta tehdessä syntyi. Siitä saatiin käytännön työelämää varten toimiva ja mielenkiintoinen työtapa tunnekasvatuksen tukemiseen. Samalla voidaan hyödyntää satujen maailmaa.

8 POHDINTA

Olimme päättäneet jo opintojemme varhaisessa vaiheessa tehdä opinnäytetyö parityönä ja valita aiheeksi jotain varhaiskasvatukseen liittyvää. Vuoden 2015 alussa kaavailimme tutkimusta elämykselliseen sadunkerrontaan liittyen, mutta kevään kuluessa päätimme lisätä siihen tunnekasvatuksen tukemisen. Meistä toinen oli työharjoittelussa Metsäkallion päiväkodissa, jossa tunnekasvatus oli valittu seuraavan toimintakauden teemaksi. Tunnekasvatuksen tukemista suunniteltiin toteutettavaksi myös draamatyöskentelyn avulla. Samaan aikaan Suomen Mielenterveysseura oli julkaissut lasten mielenterveyttä tukevaa materiaalia kasvattajien työn avuksi. Tämä herätti kiinnostuksemme ja sinetöi valintamme opinnäytetyön aiheeksi. Aiheen valintaan vaikutti myös omat kiinnostuksemme kohteet. Pidämme kumpikin lukemisesta ja sadut sekä tarinat ovat liittyneet olennaisesti työhömmme lasten kanssa. Aiheen valinta tuntui kiinnostavalta myös siksi, koska emme löytäneet tutkimuksia, joissa olisi yhdistetty valitsemiamme aiheita.

Tutkimusmenetelmää suunnitellessa aioimme aluksi tehdä kyselytutkimuksen. Päädyimme kuitenkin toimintatutkimukseen, koska kyselytutkimuksia oli tehty päiväkodeissa paljon, emmekä halunneet kuormittaa henkilökuntaa kyselyillä. Emme myöskään halunneet riskiä saada tutkimuksen kannalta liian pientä vastausprosenttia. Lisäksi arvostimme konkreettista toimintaa ja siitä saamaamme kokemusta työelämässä kirjoittamisen lisänä.

Opinnäytetyön tekeminen oli haastava ja tiivis prosessi. Yhteisen ajan löytäminen oli ajoittain vaikeaa, mutta koimme yhteistyömme sujuvan mutkattomasti. Teimme työtä itsenäisesti, mutta pohdimme usein myös aihetta yhdessä ja muokkasimme tekstiä keskustelumme pohjalta. Tämä auttoi motivaation säilyttämisessä, työn sujuvuudessa ja aikataulussa pysymisessä merkittävästi.

Koska varhaiskasvatukseen liittyvät asiat olivat meille itsestään selviä pitkä työuran vuoksi, oli vaikeaa kirjoittaa siten, että sellainenkin lukija ymmärtää, joka ei tiedä päivähoidosta tai varhaiskasvatuksesta mitään. Lähdemateriaalia erityisesti tunnekasvatuksesta sekä satujen ja lukemisen merkityksestä oli saatavilla paljon, joten teoriaosuutta kirjoitettaessa oli vaikea valita, mitä lähteitä käytetään. Koim-

me vaikeaksi tuoda teoriaa esille siten, että se linkittyy ymmärrettävästi tutkimuksen aiheeseen; punainen lanka oli välillä hukassa. Tutkimuksen suunnitteluvaihe ja toteuttaminen oli konkreettista ja hauskaa. Toimintatutkimuksen tulkitseminen oli haastavaa eikä sen idea heti avautunut.

Koimme kuitenkin, että tutkimuksemme onnistui. Pystyimme tekemään tuokioihin muutoksia edellisistä tuokioista havaittujen ja varhaiskasvattajilta saatujen parannusehdotusten pohjalta, joten toiminnassa tapahtui kehitystä, mikä on toimintatutkimuksessa tavoitteena. Toteamme, että tutkimus antoi konkreettista kokemusta draamatyöskentelystä ja saimme eväitä tulevaisuuden työelämään. Onnistumisesta kertoo myös se, että henkilökunta ja lapset antoivat myönteistä palautetta. Arvostamme ja haluamme kiittää Metsäkallion päiväkodin henkilökuntaa myönteisestä suhtautumisesta tutkimustamme kohtaan sekä sujuvasta yhteistyöstä projektin aikana. Koimme itsemme erittäin tervetulleiksi tekemään tutkimustamme heidän keskuuteensa.

Koemme, että tuokioissa käytetty menetelmä on toimiva, monipuolinen ja helposti muunneltavissa oleva tapa työskennellä lasten kanssa. Mielestämme draaman ja satujen yhdistäminen on erittäin hyvä tapa tunnekasvatuksen tukemiseen. Toivomme, että tämän tapaista toimintaa otettaisiin käytäntöön laajemmin. Tutkimuksen tavoin toteutettu foorumiteatteri on työläs järjestää, mutta toimintaa on helppo soveltaa kevyemmin käytettäväksi arjen erilaisissa tilanteissa. Interaktiivinen toiminta pienryhmissä auttaa kasvattajaa tuntemaan lapsia yhä paremmin. Sitä voi muokata ja kehittää erilaisten aiheiden ja erilaisten lapsiryhmien kanssa toteutettavaksi. Lasten oppimisen kannalta tärkeintä on kasvattajan oma asenne ja innostuneisuus oli toiminta sitten millaista hyvänsä. Lapset on helppo saada kiinnostumaan aiheesta, josta aikuinen on aidosti itsekkin innostunut.

Olemme tyytyväisiä tutkimuskysymyksiin saatuihin vastauksiin. Foorumiteatteria ja elämyksellistä sadunkerrontaa yhdistämällä voidaan hyvin tukea lasten tunteidenkäsittelyä. Siihen voitaisiin mielestämme käyttää myös molempia menetelmiä erikseen, koska ne ovat interaktiivisia ja molemmissa lapsi on myös toimijan roolissa, mikä tukee oppimista. Tutkimuksen perusteella voimme todeta, että kohderyhmä saatiin innostumaan toiminnasta johdattelemalla heitä sadun tunnelmaan

etukäteen, sekä luomalla tilaan tarinaa tukeva ympäristö lavasteineen. Huomattiin myös, että tarinankertoja voi pitää lasten kiinnostusta yllä kannustamalla heitä ja tarttumalla heidän esittämiin kommentteihinsa. Lasten osallistuminen lisääntyi tutkimuksen edetessä merkittävästi. He ottivat kantaa käsiteltäviin aiheisiin, mutta myös muita mieleen juolahtavia tarinaan kuulumattomia kommentteja tuli esiin.

Tutkimusta tehdessä totesimme, että mitä laajempi työ, sitä tärkeämpää on huolellinen suunnittelu. Jos nyt aloittaisimme työn alusta, panostaisimme suunnitteluun enemmän ennen varsinaisen kirjoitusprosessin aloittamista. Tuokioiden pitämisen toteuttaisimme eri tavalla. Neljä perättäistä esitystä päivässä, kahtena peräkkäisenä päivänä on liian paljon yhdelle kertojalle. Hän väsyä ja tarinaa on vaikeaa saada pidettyä kasassa. Kaksi esitystä päivässä voisi olla sopiva määrä. Se auttaisi kertojaa pysymään vireänä ja panostamaan lasten kommentteihin tehokkaammin sekä muuttamaan tarinaa enemmän heidän ehdotusten mukaan. Esityspäivien välissä olisi hyvä olla ainakin yhden päivän tauko. Myös tarinoiden suunnitteluun olisi ollut hyvä käyttää enemmän aikaa. Kun tuokioita pidettäisiin usein, kokemuksen myötä varmuus lisääntyisi ja tämän tapainen toiminta voisi muotoutua osaksi päivähoiton toimintakulttuuria.

Tunnekasvatus on ajankohtainen asia, joka on usein ollut esillä mediassa. Empatiakyvyn heikkenemisestä ollaan huolestuneita. Sen merkitys ihmisten välisessä vuorovaikutuksessa sekä omassa hyvinvoinnissa nähdään selvästi. Jatkotutkimusaiheena voisi tutkia, miten tunnekasvatuksen vaikutus näkyy lapsiryhmissä pitkällä aikavälillä ja miten se vaikuttaa lapsiryhmissä syntyvien tilanteiden käsittelyyn.

LÄHTEET

Ahola, S. 2014. Lukeminen vähenee Suomessa – erot tyttöjen ja poikien välillä suurimmat maailmassa. Helsingin sanomat. Viitattu 20.7.2015. <http://www.hs.fi/kulttuuri/a141032998295>.

Anttila, P. 2006. Tutkimuksen taito ja tiedonhankinta. Toimintatutkimuksen luotettavuus. Metodix. Viitattu 8.10.2015 http://www.metodix.com/fi/sisallys/01_menetelmat/01_tutkimusprosessi/02_tutkimisen_taito_ja_tiedon_hankinta/10_tutkimuksen_luotettavuus/10_3toimintatutkimuksen_luotettavuus

Augusto Boal 2015. The Guardian. Viitattu 28.7.2015. <http://www.theguardian.com/world/2009/may/06/augusto-boal-obituary>

Autio, T. & Kaski, S. 2005. Ohjaamisen taito. Helsinki: Edita.

Bettelheim, B. 1976. Satujen lumous. WSOY. Juva

Cacciatore, R. 2015. Kasvurauhaa. Väestöliitto. Viitattu 17.10.2015. http://www.vaestoliitto.fi/vanhemmuus/tietoa_vanhemmille/kasvurauhaa/nuori-aikuinen/tunteet/

Cacciatore, R., Riihonen, R. & Tuukkanen, K. 2013. Ammattilainen lasten tunteiden tulkkina teoksessa Ammattikasvattajan kielletyt tunteet 21-39. Toim. Minna Oulasmaa & Riikka Riihonen. Helsinki. Väestöliitto. Fram OY

Deepa, K. 2014. The times of India 26.9.2014. Viitattu 4.8.2015. <http://timesofindia.indiatimes.com/life-style/relationships/parenting/Importance-of-storytelling-for-children/articleshow/38788664.cms>

Gammelgård, L. 2012. Språkstrategi för dagvården från A-Ö. Svenska kulturfonden. Helsingfors. Universitetstryckeriet.

Haapakoski, K. 2015. Puhumattomat kolmivuotiaan uusi ilmiö – some varastaa vanhempien ajan. Yle uutiset. 6.10.2015. Viitattu 13.10.2015. http://yle.fi/uutiset/puhumattomat_kolmevuotiaat_uusi_ilmio_some_varastaa_vanhempien_ajan/8356936

Heikkilä-Halttunen, P. 2015. Lue lapselle! Opas lapsen kirjallisuus kasvatukseen. Keuruu. Otavan kirjapaino Oy.

Heikkinen, H. 2007. Toimintatutkimus – Toiminnan ja ajattelun taitoa teoksessa Ikkunoita tutkimusmenetelmiin 196-211. Toim. Aaltola, J & Valli, R. Kokkola. PS-kustannus.

Hirsjärvi, S., Remes, P. & Saravaara, P. 2004. Tutki ja kirjoita. Jyväskylä. Gummeruksen kirjapaino.

Hämmäinen, S. & Mäki, S. 2009 Satu ilahduttaa päiväkotilasta. Teoksessa Tarina tukee lasta, 50-76. Toim. Mäki, S. & Arvola, P. Duodecim. Porvoo. WS Bookwell Oy.

Härkönen, U. 2000. Tuokio pedagogisena käsitteenä. Itä-Suomen yliopisto. Viitattu 13.10.2015. http://wanda.uef.fi/~uharkone/tuotoksia/tuokioartikkeli_2000.pdf

Inspirans 2015. Kvalitatiivinen tutkimus luo aina uutta. Viitattu 30.7.2015. <http://www.inspirans.fi/kvalitatiivinen-tutkimus/>

Järvenpää, T. 1996. Sadun keinoin oppimaan – jalat irti maastako? Kasvatustieteen Pro gradu –tutkielma. Jyväskylän yliopisto.

Kanninen, K & Sigfrids, A. 2012. Tunne minut! Tunteet ja turva lapsen silmin. Bookwell Oy. Juva.

Kemppinen, P. 2000. Lasten ja nuorten tunne-elämän häiriöt. Tallinna. Kustannusvalmennus P. & K. Oy.

Kerola, K., Kujanpää, S & Kallio, A. 2013. Tunteesta tunteeseen – ohjaajan opas. Opetushallitus 13.6.2013. Viitattu 28.7.2015. http://www.edu.fi/tunteesta_tunteeseen/tunnetaitoja_oppii_harjoittelemalla

Kerola, K., Kujanpää, S & Kallio, A. 2013. Tunteesta tunteeseen – ohjaajan opas. Opetushallitus 13.6.2013. Viitattu 28.7.2015. http://www.edu.fi/tunteesta_tunteeseen/tunteita_voi_saadella

Koivunen, P-L. 2009. Hyvä päivähoito - Työkaluja sujuvaan arkeen. Juva. WS Bookwell Oy

Konttinen, K. 2015. Tunnekasvatuksessa foorumiteatterin keinoin. Kotirannan päiväkodin arviointi- ja suunnittelupäivä 9.6.2015. Kooste Suomen Mielenterveysseuran luentomateriaalista. Kotirannan päiväkotit. Vaasan kaupunki.

Koskinen, A. & Porttila, R. 2014. Päiväkodissa kiusaava lapsi ei ole tietoisesti paha. Yle uutiset 17.10.2014. Viitattu 23.10.2015. http://yle.fi/uutiset/paivakodissa_kiusaava_lapsi_ei_ole_tietoisesti_paha/7532396

Kurkela, R. 2015. Tilastollinen tiedon keruu –verkko-oppimateriaali. Laadullisen ja määrällisen tutkimuksen erot. Virsta. Tilastokeskus. Viitattu 30.7.2015. <https://www.stat.fi/virsta/tkeruu/>

L29.4.2005/272. Laki sosiaalihuollon ammatillisen henkilöstön kelpoisuusvaatimuksista. Säädöstietopankki Finlexin sivuilla. Viitattu 18.10.2015. <http://www.finlex.fi/fi/laki/ajantasa/2005/20050272>

Laitila, A. 2012. Luova lukeminen hyödyttää läpi elämän. Helsingin Sanomat. Vieraskynä. Pääkirjoitus. Viitattu 29.7.2015. <http://www.hs.fi/paakirjoitukset/a1338344992181>

Lehtimaja, L. 2006. Freiren kyydissä. Taidekasvatuksen seminaarityö. TAIK/TKO 2005. Jyväskylä. Gummerus kirjapaino oy.

Lukeminen rakentaa lapsen identiteettiä. 2015. Kultakuume. Yle. Radio 1. Esitetty 15.9.2015 Viitattu 13.10.2015. <http://areena.yle.fi/1-2930751>

Luumi, P. 2006. Kertojan käsikirja. Helsinki. Saarijärven Offset Oy.

Marjamäki, E., Kosonen, S., Törrönen, S., & Hannukkala, M. 2015. Lapsen Mieli – Mielenterveystaitoja varhaiskasvatukseen ja neuvolaan. Julkaisija Suomen Mielenterveysseura. Kirjapaino Jaarli.

Metsämuuronen, J. 2005. Tutkimuksen tekemisen perusteet ihmistieteissä. Jyväskylä. Gummeruksen kirjapaino Oy.

MLL, 2015. Lapsen kasvu ja kehitys. 4-5 –vuotias. Vanhempainnetti. Viitattu 16.10.2015. http://www.mll.fi/vanhempainnetti/tietokulma/kasvu_ja_kehitys/4_5-vuotias/

Mäki, S. 2009. Itsetuntoa ja inspiraatiota draamasta. Teoksessa Tarina tukee lasta, 254-268. Toim. Mäki, S. & Arvola, P. Duodecim. Porvoo. WS Bookwell Oy.

Mäki, S. 2009. Satu auttaa oppimaan erityisluokassa. Teoksessa Tarina tukee lasta, 77-113. Toim. Mäki, S. & Arvola, P. Duodecim. Porvoo. WS Bookwell Oy.

Möller-Salmela, A. 2014. Lukuinto ja lapsen kielen kehityksen tukeminen. Luento 3.6.2014. Vaasan kaupunki.

Niemelä, S. 2015. Kolumni Mikä suojaa lasta? Väestöliitto. Viitattu 20.7.2015. http://www.vaestoliitto.fi/vanhemmuus/tietoa_vanhemmille/pienten_lasten_vanhemmat/lapset_ja_ero/suojaavat_tekijat/mika-suojaa-last/

Nurmi, P. 2013. Lupa tunteisiin. Teoksessa Lapsen ja nuoren viha 15-27. Toim. Nurmi, P. Juva. Bookwell Oy

Nurmi, R & Turunen, A. 2015. Eläinlasten elämää – Mielenterveystaitoja pöytäteatterin keinoin. Suomen Mielenterveysseura. Opetus- ja kulttuuriministeriö.

Nyman, A. 2014. Tutkimustoiminta 1. Luentomateriaali Vamk. Viitattu 7.10.2013.

Ojanen, S. 1980. Mitä sadut merkitsevät lapselle? Teoksessa Sadun avara maailma, 9-43. Toim. Ojanen, S., Lappalainen, I & Kurenniemi, M. Kustannusosakeyhtiö Otava. Keuruu.

Opetus- ja kulttuuriministeriö. 2015 a. Tiedote 07-05-2015. Viitattu 18.10.2015. varhaiskasvatus. <http://www.minedu.fi/OPM/Tiedotteet/2015/05/htm>.

Opetus- ja kulttuuriministeriö. 2015 b. Varhaiskasvatuslain ensimmäinen vaihe voimaan 1.8.2015: Lakimuutoksen keskeinen sisältö. Viitattu 18.10.2015.

http://www.minedu.fi/export/sites/default/OPM/Koulutus/koulutuspolitiikka/vireilla_koulutus/varhaiskasvatus/liitteet/Vaka1_liite.pdf

Ovens, A. & Barber, K. 2010. Draamakompanssi. Jyväskylä. WS. Bookwell OY

Parkkinen, J. 2015. Miten hyvä tarina rakentuu ? Viitattu 17.10.2015. <http://www.parkkinen.org/tarina.html>

Psychenet 2015. Sivusto ihmismielen ja sen häiriöiden tutkimuksesta. Viitattu 5.8.2015. <https://psychenet.wordpress.com/mielen-tutkimus-ja-hoito/kiintymys-suhdeteoria/>

Rainio, E. 2015. Teatteritieto/Augusto Boal. Teatterihistoria. Viitattu 28.7.2015. <http://koulut.tampere.fi/materiaalit/teatteri/boal.html>

Raitio, R. 2014. Mieli voi olla hullu, olematta sairas. Yle uutiset. Viitattu 20.7.2015. http://yle.fi/uutiset/mieli_voi_olla_hullu_olematta_sairas/7522364.

Rihu, T. 2013. Tunteet saa näyttää pienestä pitäen. Länsi-Savo. Viitattu 17.10.2015. <http://www.lansi-savo.fi/uutiset/lahella/tunteet-saa-nayttaa-pienesta-pitaaen-55568>

Riihonen, R 2013. Ammatilaisen omat tunteet haasteena ja työkaluna. Teoksessa Ammatikasvattajan kielletyt tunteet 41-46. Toim. Minna Oulasmaa & Riikka Riihonen. Helsinki. Väestöliitto. Fram OY

Ruoppila, I. 1999. Tutkimuksen eettisiä kysymyksiä. Teoksessa Varhaiskasvatuksen tutkimusmenetelmiä, 26-51. Toim. Ruoppila, I., Hujala, E., Karila, K., Kinos, J., Niiranen, P., Ojala, M. Jyväskylä. Gummeruksen Kirjapaino OY

Saaranen-Kauppinen, A & Puusniekka, A. 2006, a. KvaliMOTV - Menetelmäopetuksentietovaranto. Tampere; Yhteiskuntatieteellinenarkisto. Viitattu 12.8.2015 http://www.fsd.uta.fi/menetelmaopetus/kvali/L5_4.html

Saaranen-Kauppinen, A & Puusniekka, A. 2006, b. KvaliMOTV - Menetelmäopetuksentietovaranto. Tampere; Yhteiskuntatieteellinenarkisto. Viitattu 6.8.2015. http://www.fsd.uta.fi/menetelmaopetus/kvali/L2_3_2_1.html

Saaranen-Kauppinen, A. & Puusniekka, A. 2006, c. KvaliMOTV - Menetelmäopetuksen tietovaranto [verkkojulkaisu]. Tampere: Yhteiskuntatieteellinen tietovarasto. Viitattu 30.7.2015. http://www.fsd.uta.fi/menetelmaopetus/kvali/L1_2.html

Saaranen-Kauppinen, A. & Puusniekka, A. 2006, d. KvaliMOTV - Menetelmäopetuksen tietovaranto [verkkojulkaisu]. Tampere: Yhteiskuntatieteellinen tietovarasto. Viitattu 8.10.2015. <http://www.fsd.uta.fi/>

Saaranen-Kauppinen, A. & Puusniekka, A. 2006, e. KvaliMOTV - Menetelmäopetuksen tietovaranto [verkkojulkaisu]. Tampere: Yhteiskuntatieteellinen tietovarasto.

- arkisto. Viitattu 27.10.2015. http://www.fsd.uta.fi/metodologiaopetus/kvali/L2_3_1.html
- Sinkkonen, J. 2015. Kiintymyssuhdeteoria – tutkimus löydöksistä käytännön sovelluksiin. Duodecim. Viitattu 5.8.2015. <http://www.terveyskirjasto.fi/xmedia/duo/duo94437.pdf>
- Suomen Mielenterveysseura 2015. Mitä mielenterveys on? Viitattu 1.8.2015. <http://www.mielenterveysseura.fi/fi/mielenterveysseura/organisaatio-ja-toiminta/strategia/mita-mielenterveys>
- Tahkokallio, K. 1997. Lasten elämä on täynnä teatteria. Teoksessa Sadun Voimat II, 55-63. Toim. Jokipaltio, J. Gummerus Oy. Jyväskylä.
- Theodorsson, J. 2011. Fantasi och förskola. Viitattu 20.7.2015. <http://fantasiförmedlingen.wordpress.com/>
- Törhönen, S., Hannukkala, M., Ruuskanen, U., Korhonen, E. 2011. Hyvinvoiva oppilaitos Mielen hyvinvoinnin opetus- ja koulutusaineisto toisen asteen oppilaitoksille. Suomen mielenterveysseura. PDF-julkaisu. Viitattu 4.8.2015. http://www.mielenterveysseura.fi/sites/default/files/materials_files/hyvinvoiva_oppilaitos.pdf
- Vaasan varhaiskasvatussuunnitelma 2005. Kasvatus- ja opetusvirasto. Vaasan Kaupunki
- Varhaiskasvatuksen toteuttaminen Vaasassa 2005. Kasvatus- ja opetusvirasto. Vaasan kaupunki.
- Varhaiskasvatussuunnitelman perusteet. 2005. Sosiaali- ja terveystieteiden tutkimus- ja kehittämiskeskus. Viitattu 9.7.2015. <http://www.julkari.fi/bitstream/handle/10024/77129/Varhaiskasvatussuunnitelmanperusteet.pdf?sequence=1>
- Vienola, V. 2015. Varhaisvuosien eettinen kasvatus. Teoksessa Varhaiskasvatuksen käsikirja 162-178. Toim. Hujala, E & Turja, L. 2011. Juva. Bookwell Oy.
- Vilka, H. & Airaksinen, T. 2003. Toiminnallinen opinnäytetyö. Jyväskylä. Gummerus Kirjapaino Oy
- Väestöliitto 2015. Tunnetaidot. Viitattu 17.10.2015. http://www.vaestoliitto.fi/vanhemmuus/tietoa_vanhemmille/pienten_lasten_vanhemmat/lapsijaseksuaalisuus/seksuaalikasvatuksen-paakohdat/kehotunnekasvatus/tunnetaidot/
- Wallius, A. 2013. Tutkimus: Hyvä kirjallisuus kehittää kykyä ymmärtää muita ihmisiä. Yle uutiset/kulttuuri 5.10.2013. Viitattu 29.7.2015. http://yle.fi/uutiset/tutkimus_hyva_kirjallisuus_kehittaa_kykya_ymmartaa_muita_ihmisia/6866791

Webster-Stratton, C. 2011. Kuinka edistää lasten sosiaalisia ja emotionaalisia taitoja. Espoo. Oriental xPress Oy.

Yle Pohjanmaa 2011. Lasta ei saa rangaista tunnemyllästä. Uutinen 12.11.2011. Viitattu 24.10.2015. http://yle.fi/uutiset/lasta_ei_saa_rangaista_tunnemyllakasta/5451569

TIEDOTE 11.9.2015

Elämyksellisen sadunkerronnan & draamatyöskentelyn tuokiot järjestetään ensi viikolla seuraavasti:

Päiväkodin väestösuojaan luodaan tila, jossa lapsille kerrotaan tarina, jonka kulkuun he saavat osallistua.

Valmistelemme tilaa maanantaina 14.9. kello 8:30 alkaen.

Tuokiot ovat saman viikon tiistai ja keskiviikko aamupäivinä seuraavasti:

1. kello 8:30 – 9:00
2. kello 9.10 – 9.40
3. kello 9.50 – 10.20
4. kello 10.30 – 11.00

Tiistaina käsittelemme tunnetta pelko ja keskiviikkona tunnetta viha.

Tarkoitus on, että Tuohitossujen ryhmästä lapset osallistuvat pienryhmissä yhden kasvatusvastuullisen kanssa esitykseen. Heille on varattu kolme esitysvaihtoehtoa. Sammaltassujen ryhmästä osallistuu yksi pienryhmä kasvatusvastuullisen kanssa.

Sopikaa itse mikä aika sopii parhaiten, ketkä lapset ja kuka kasvatusvastuullinen osallistuu tuokioihin.

Ohessa on kyselylomake, johon toivomme että, esitykseen tulevat varhaiskasvattajat tutustuvat ja vastaavat siihen kirjallisesti. Tavoitteena on keskustella lyhyesti tuokion jälkeen siihen osallistuneen aikuisen kanssa. Koska tuokioiden onnistuminen riippuu monesta osatekijästä, olemme varautuneet myös siihen, että keskustelut pidetään iltapäivällä esitysten jälkeen, miten saadaan sovittua.

Toivomme, että voimme nauhoittaa keskustelut tutkimusraportin kirjoittamista varten.

KIITOS!

Marjo Gromov & Taina Harsunen

TALLENNUSLUPA

Olemme Vaasan ammattikorkeakoulun sosionomiopiskelijoita. Teemme opinnäytetyötä aiheena lapsen tunne-elämän tukeminen elämyksellisen sadunkerronnan ja foorumiteatterin keinoin.

Tulemme pitämään tutkimukseen liittyviä interaktiivisia satu-tuokioita Metsäkallion päiväkotiin viikolla 38 neljän ja viiden vuoden ikäisille lapsille. Nauhoitamme tarinoista kumpuavia lasten kommentteja ja mielipiteitä tutkimusaineiston tulkintaa varten.

Lasten anonymiteetti toteutuu siten, että kommentteja käytettäessä kenenkään nimiä ei tuoda esille. Nauhoitukset ovat vain tutkijoita ja opinnäytetyön tulkintaa varten. Materiaali tuhoataan tutkimuksen päätyttyä. Tutkijoita sitoo vaitiolovelvollisuus kaikkeen, mitä tutkimuksen yhteydessä voi tulla ilmi.

Lisätietoja antaa opinnäytetyön ohjaajamme

Merja Kaminen, puh xxxxxxxxx

Lapseni kommentteja saa nauhoittaa

Lapseni kommentteja ei saa nauhoittaa

Vaasassa 16.8.2015

Taina Harsunen, sosionomiopiskelija

Marjo Gromov, sosionomiopiskelija

TUOKIO_____

(päivämäärä ja kellonaika)

Kysymykset esitykseen osallistuvalla kasvatusvastuulliselle täytettäväksi ja pohdittavaksi

1. Miten mielestäsi lapset osallistuivat ja keskittyivät toimintaan?
2. Mitä ajattelet, millaista vaikutusta tällaisella toiminnalla voi olla lapsen tunnekasvatukselle?
3. Miten toimintaa voitaisiin hyödyntää päiväkodissa jatkossa?
4. Miten henkilökunta ottaa omat tunteensa ja niiden tunnistamisen huomioon työskennellessään lapsiryhmässä?

